

UMETNOST

MESEČNIK
ZA
UMETNIŠKO
KULTURO

Zaključek V. letnika

Opozorilo našim cenj. naročnikom!

Z današnjimi številkami 9-12 je tekoči V. letnik »Umetnosti« zaključen. Ob sklepu letnika smo v zadnji poli priložili tudi kazalo, dočim dobijo naročniki izvirne platnice kot običajno v knjigo-veznici Jože Žabjek, Ljubljana, Dalmatinova 10, za ceno Lir 10.— z vezavo vred.

Današnji izredni časi nalagajo upravi revije dolžnost, da svoje obveznosti sprti poravnava v gotovini, zato nujno prosimo vse cenj. naročnike, da nam čimpreje nakažejo dolžne zneske na naročnini za minuli V. letnik t. j. Lir 50.— in poravnajo tudi morebitne zaostanke prejšnjega letnika. V svrhu nakazila naj se poslužijo dosedanjih poštnih položnic, na katerih je prečrtati »Dinarje« in označiti Lire.

Novi VI. letnik »Umetnosti« prične 1. septembra 1941 in se zaključi 31. avgusta 1942. »Umetnost« bo tudi v bodoče izhajala po napovedanem programu in prosimo naše cenjene naročnike, da nam tudi v novem letniku ohranijo svojo naklonjenost. Storili bomo vse kar je v naši moči, da bo revija pestra in zanimiva za vsakega resničnega ljubitelja slovenske umetniške kulture.

Širite „Umetnost“ med svojimi znanci in prijatelji!

Uprava in uredništvo „Umetnosti“
Ljubljana — Pod turnom 5

»UMETNOST« — mesečnik za umetniško kulturo. V. letnik izhaja vsakega prvega v mesecu od 1. sept. 1940. do 31. avg. 1941. Celoletna naročnina znaša Lir 50.— za vse naročnike brez izjeme, za inozemstvo Lir 10.— več. Uredništvo in uprava v Ljubljani, Pod turnom 5. Poštno hranilnični račun štev. 17.794. Nénaróčeno gradivo se ne vrača. Reklamacije se priznajo le prvi mesec po izidu številke. Izdaja Bibliofilska založba v Ljubljani. Za uredništvo odgovarja Miha Maleš. Tisk Narodne tiskarne d. d. v Ljubljani — Predstavnik Fran Jeran.

Zgodovinski dogodki

Na letošnji veliki petek so italijanske čete zasedle del slovenskega ozemlja. Kmalu nato je Ljubljana pozdravila v svoji sredi Kr. Civilnega komisarja g. Emilija Graziolija, ki je s svojo izredno ljubeznivostjo, obzirnostjo in umerjenim ravnanjem pokazal vrline velikega državnika in si zato pridobil posebno naklonjenost vseh Slovencev.

Dne 3. maja je gospod Civilni komisar sprejel zastopnike vseh slovenskih gospodarskih in kulturnih ustanov ter jim prebral kraljevi odlok o priključitvi onega dela slovenskega ozemlja, ki ga je zasedla italijanska vojska, h kraljevini Italiji. Ustanovljena je bila nova Ljubljanska pokrajina, v kateri bo vrhovno oblast izvrševal Visoki komisar, ki mu bo pomagal svet 14 zastopnikov slovenskega ljudstva.

Z modro ustavo nam je Kr. italijanska vlada zagotovila narodni obstoj in vsi predstavniki slovenskega naroda so za izredno pozornost novi ljubljanski pokrajini spontano izrazili globoko zahvalo in čustva vdanosti in hvaležnosti Duceju italijanskega naroda Mussoliniju in Nj. Veličanstvu Kralju in Cesarju Viktorju Emanuelu III.

Slovenski likovni umetniki so bili še posebej že takoj v prvih dneh velikih zgodovinskih dogodkov deležni izredne pozornosti in naklonjenosti tako gospoda Visokega komisarja, kakor tudi ostalih predstavnikov fašistične Italije, tako, da bo naša umetnost pod varstvom in v okrilju nove domovine deležna tiste ljubezni in podpore, ki jo po svojem visokem kulturnem nivoju in večstoletni tradiciji po vsej pravici tudi zasluži.

Raffael — Sveta Družina — Galerija Barberini v Rimu

SLIKAR MADON

Pomen italijanske umetnosti v splošnem evropskem umetnostnem razvoju v času renesanse občutno naraste in Italija postane vodilna umetnostna dežela. Nova stremjenja so nastala v tej deželi, kjer so dobila še vplive in podporo v antičnih ostankih. Doba ni nastopila s prelomom, marveč organično po razvoju, le formalne posebnosti si je mogla uspešno izposojati na klasičnih izkopaninah. Zanimanje za staro naenkrat naraste. Prve pojave klasične arheologije, pa tudi umetnostne teorije in zgodovine najdemo v tej dobi. Obenem s čaščenjem stare umetnosti dobiva tudi sodobna izredno na veljavi. Umetnik postane glasnik vzvišene duhovne govorice in važnost njegove osebnosti naraste. Doba individualnosti prinese mnogo več umetniških imen, izmed katerih je posebno trojica Leonardo, Raffael in Michelangelo najbolj znana. Dasi med seboj ne tvorijo nobene skupine ali celote, so nasplošno vendar označevalci dobe. Značilno za novo dobo povzdigovanja osebnosti je dejstvo, da je ravno najmanj pomembni med njimi nosilec gotovo najbolj znanega umetniškega imena. Ime Raffael je mnogo bolj poznano od njegove umetnosti. Prav za prav se z njegovim čaščenjem od njegove rane smrti naprej ni nikoli prenehalo. In vendar se razvoj umetnosti ni vršil po njegovih stopinjah, ampak po Michelangelovi zapuščini. Pri Raffaelu pa vedo vsi pisci in teoretiki mnogo povedati o njegovem priljubljenem značaju in po odličnem načinu življenja. Šele novejša doba, ki v nekaki zagati seže k posnemanju historičnih slogov, najde tudi v slikarstvu pot do Raffaeleve umetnosti. Struje nazarencov in preraphaelitov preteklega stoletja sežejo preko samega občudovanja njegovega življenja do študija njegovih del. Ta doba je prav za prav na veliko proslavila njegovo ime in umetnost. Novejša doba, iščoča podobo in izraz le v notranjosti, v vsebini umetnine tudi z odklanjanjem formalnih pravilnosti, z odvratom od vsega olepšavanja, se obrne tudi od Raffaela in ga močno zapostavi. Sodobna umetnostna stremjenja gredo po svoje vzore tudi v zgodovino in zato ne morejo biti enako objektivno pravična do vseh dob. Objektivno stališče do razvojne pomembnosti periode, osebnosti ali dela more zavzeti le znanstvena panoga umetnostne zgodovine. Sodobna stremjenja morejo kvečjemu nekoliko vplivati s svojimi zahtevami, da išče zgodovinar slične dobe, morejo torej kazati smer zanimanja. Ne morejo pa imeti vpliva na metodo, niti na priznavanje ali odklanjanje gotovih dob ali osebnosti.

S tem se je postavila umetnostna zgodovina na samostojne temelje, ki jih je le pomembnost dela ali osebnosti za nadaljnji umetnostni razvoj izhodišče. Ravno radi tega tudi Raffaeleve umetnosti ne smemo zanikavati. Vpliv, ki ga je Raffael kot človek in umetnik imel na sodobnike in vse naslednje rodove, je velik. Rojen pod srečno zvezdo je prav za prav šele on ustvaril oni tip umetnika, božjega poslanca, glasnika večno veljavnih resnic lepote, ki mu gre med smrtniki poseben položaj, ker mu bo dano živeti večno v svojih delih. Gotovo so se tega zavedali tudi drugi, toda on je znal ta nimb izžarevati, njega je obdajala gloriola osebnega čaščenja in slave. Srečnega, zdravega značaja, je znal prijaznost in dobroto deliti tudi drugim. Veljal je med vrstniki za kneza svoje stroke, dasi so se vsi skupaj z njim vred vzgledovali na titano — Michelangelu.

Izgleda, da izžareva isti soj posebne sreče in pravo notranje zadovoljstvo tudi njegovo delo. Na podlagi naših reprodukcij bomo poizkusili označiti njegov razvoj. Še prej pa je gotovo prav, da se seznanimo z nekaterimi realnimi zgodovinskimi podatki. Raffael Santi je bil rojen v Urbino l. 1483. S slikarstvom se je začel pečati že zelo zgodaj. Znani življenjepisec njegove dobe Giorgio Vasari pravi o njem, da »je bil velik posnemovalec«. In res moremo z razvojem njegove umetnosti slediti tudi poti njegovega šolanja. Najmanj še bi mogli najti sledov pouka njegovega očeta Giovannija Santija. Do prihoda v Firenze (1504) daje glavni znak njegovemu delu vpliv učitelja Pietra Perugina. Nato posnema vzore Leonarda, Fra Bartolomea, in

Raffael — Goslar

Michelangela, ki mu v Rimu, kjer je preko Bramantejevega posredovanja sprejet v službo papeža, močno podleže.

Triindvajsetletni Raffael se loti velike kompozicije Kristusovega polaganja v grob. Kompozicija več oseb je vezana po znanih renesančnih pravilih v trikotniške like. Nova pa je obdelava mišičasto razvitih teles s težnjo podati močna gibanja kot izraz viharnih čustev. V tem moremo videti vsebinski Michelangelov vpliv, kolikor že posameznih oseb z znanimi pregibi, stojami in držami nismo srečali naravnost v njegovih delih. Preko tega prevzemanja pa moremo tu že spoznati poznejšega Raffaela. Mirnega in vzvišenega, nikoli preburnega, ljubkega in lepega, ne brutalnega, ki zna razločno povedati svoja čustva, ne da bi se pri tem zgubljal v ekstozo. Slika je mojstrovina, mnogo študirana, velike kvalitete, iz katere spoznamo mnogo znanja in vsebinske poglobljenosti. Delo je nastalo po več predštudijah v skicah, kjer obravnava predvsem kompozicijo in logično utemeljenost posameznih postav ter pregibov. Mnogo podrobnega študija in veliko dela na vsaki podobi označuje poleg umetnostne potence velike mojstre. Kakšna razlika od današnjih v eni uri nastalih »dovršeni« umetnin »navdihnjenja«, ki jim študij pomeni balast in razum hladnost!

Največ je Raffael zaslovel kot slikar Madon. Neizčrpen je bil v variranju te teme. S svojo gracioznostjo in preprostostjo je znal snov obdelati zelo občečloveško. Brez piedestala na trato, v pokrajino je postavil Mater božjo z obema otrokoma, ki se zabavata popolnoma otroško, nič božansko. Marija je lepega obraza, polnega miline in mehke, božajoče ljubkosti. Izmed slik mnogih sličnih štejejo »Madono z liščkom« med najbolj dovršene in mojstrsko izdelane podobe. »Madonna della sedia« je splošno

Raffael — Podoba mladeniča

Raffael — Mati božja v zelenju

znana slika. V pristno domačo obleko oblečena Marija ima v naročju ljubkega dečka, ki se mu je približal še Janezek. Lepa družinska scena matere in otrok, bolj apoteoza srečnega materinstva kot v nebo povzdignjen dogodek je to. Popolnoma človeško

Raffael — Mati božja z liščkom

Raffael — Madonna della Sedia

pojmovana in na zemljo presajena nebeška skupina. Zaradi te domačnosti in zaradi okrogle oblike slike, ki se ji tudi kompozicija mojstrsko podreja, je nastala legenda: Raffael je našel pred vrati sedečo žensko z otrokom in je skupino naslikal kot Madono kar na dno soda v bližini. Nasprotno pa je znamenita »Sikstova Madona« v nebo povišana »Sacra conversazione«. Vzvišena podoba, pred katero je treba poklekniti. Nasprotje med preprosto splošno obleko Marije in med bogatim modnim

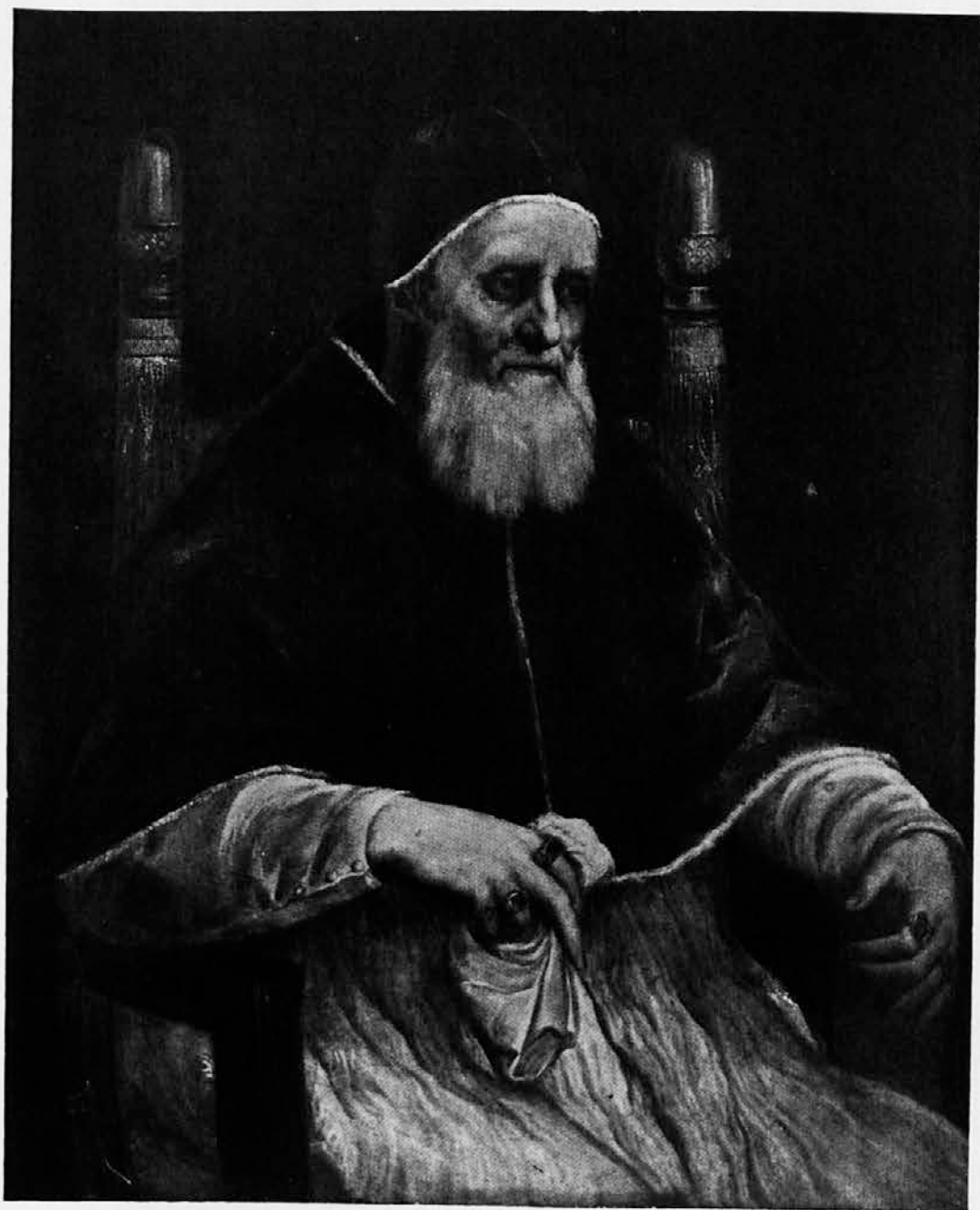
Raffael — Sikstova Madona

Raffael — Jezusa polagajo v grob

izdelkom Barbare ter okrašenim, dragocenim Sikstovim plaščem, poudarja razliko med poedinimi položaji in stopnjami predstavljenih. Materi božji ni treba lepih in dragocenih oblačil, ker ona tudi v navadnem zaradi svojega poslanstva prevladuje. Cela skupina pa je dvignjena nad realnost, v nebeške višave in spremenjena v vizijo.

Raffaelova delavnica v Rimu je bila velika. Pri stancih v Vatikanu ima ogromno zaposlitve in še sprejema naročila preko svojih moči. Brez zadrege in predsodka jih daje izdelovati v delavnici in sam glavne stvari le popravi ali izdela. Z izdelkom se ne muči in mu delo ne dela preglavic. Z lahkoto zna premagovati težave, kajti poleg tega ima še časa za izkopavanje, za zidavo cerkve sv. Petra in tudi za zasebne zadeve dvorjenja in pesnikovanja, kar je menda takrat bila splošno navada. Seveda so tudi njegove pesmi slične njegovim slikarskim proizvodom. Brez velikih problemov je ljubek in spreten verzifikator, ki mu manjka moči in globine. Obenem se tudi spoznava z ostalim umetnostnim razvojem in pri tem mu zlasti kot spretnemu

Raffael — Papež Julij II.

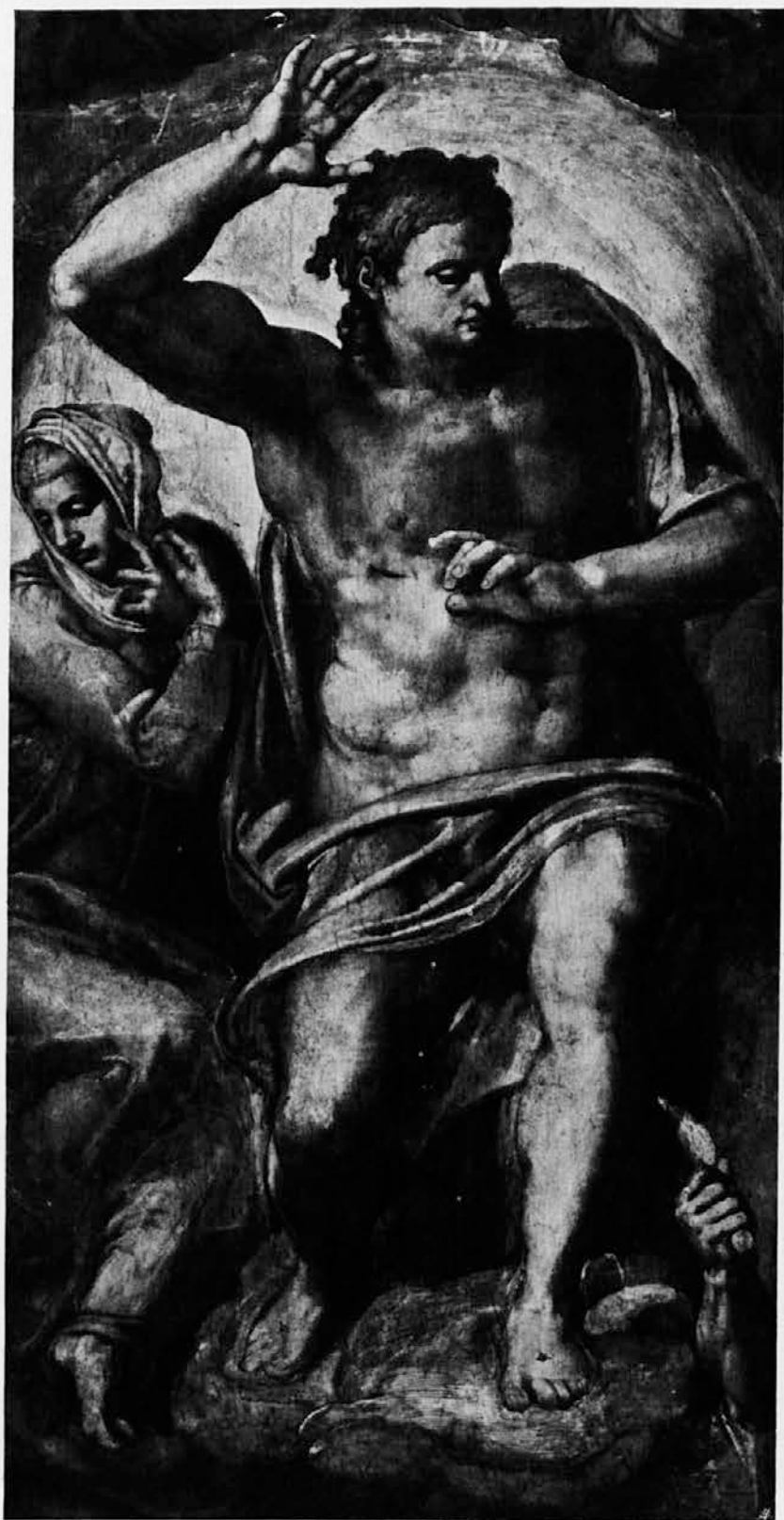
eklektiku ne morejo uiti koloristična stremjenja Benečanov, predvsem Tiziana. Do zdaj so bile v njegovih delih v okviru trde konture barve v glavnem le sredstvo za izražanje plastičnosti in telesne trodimenzionalnosti. Sedaj se uči z barvami tudi slikati in ustvariti videz podobe. Začetek modernemu kolorizmu je iskati samo v Benetkah.

Izmed mnogih naročil more izdelati več portretov. Med njimi ne smemo prezreti odlične podobe papeža Julija II. Odločni starec je naslikan v vsej izrazitosti, sedeč zamišljen v naslonjaču. Nasproti izrazitosti čela so roke naravnost nežne. Poleg tega je v portretu viden vpliv benečanskega kolorizma, kar razlike med svetlim in temnim ublažuje, konture omehča in povzroča večjo izrazitost pojavnosti. Kolika razlika z njegovo mladostno podobo, kjer je šola Peruginova ravno v modelaciji očitna. Obraz lepega prikupnega mladeniča potrjuje splošne trditve o prijetnem značaju brez večjih problemov in velike borbenosti. »Goslarja«, pri katerem pravi veliki poznavalec Raffaello H. Grimm, da je slikarjev osebni delež velik, pripisujejo danes tudi Sebastianu del Piombu. Glavno Raffaellovo delo pa so poslikane stene in stropi soban v Vatikanu, kjer so njegove izrazite odlike pa tudi tuji vplivi očitneje vidni.

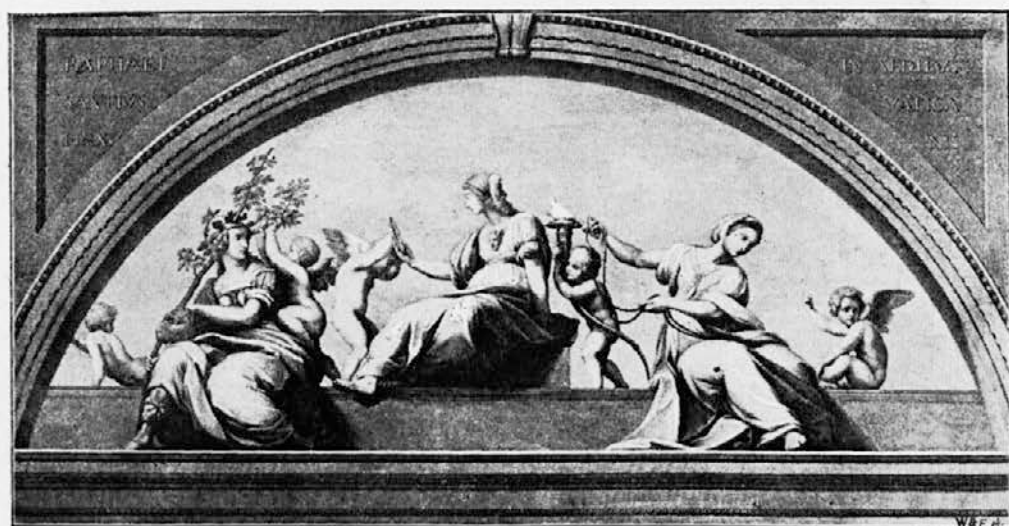
Pri označitvi vse Raffaellove umetnosti vidimo, da v glavnem zaključuje eno dobo in kot tak prav za prav združuje v sebi vsa stremjenja in dognanja visoke renesanse. Leonardova teoretična razmotrivanja poleg praktičnih vzorov tudi drugih sodobnikov ume kot kvaliteten eklektik uspešno v sebi združiti in prednašati kot svoj izdelek. Glavni delež vpliva ima sodobnik Michelangelo. Zaradi osebne odljudnosti, velikega dela, izredne inteligence je ta imel le malo družbe okoli sebe, dočim je Raffael načeloval kar svoji stranki. Osebni delež družabnosti, prijaznosti, vljudnosti in dobrih običajev je pri Raffaellovi slavi velik. V drugi izdaji življenjepisov slavnih mož piše Vasari veliko o Raffaelu. Toda glavna hvala se nanaša na Raffaellovo — življenje, manj pa na delo. Posamezna dela sicer opisuje, vendar je videti, da jih mnogo ni poznal. O sliki polaganja v grob ve povedati več o graciji dela, kakor o slikarskih vrednotah. Zato se tudi raje ustavlja pri splošnih oznakah, ko pravi, da je »Raffael (v nasprotju z Michelangelom) pustil svetlo izžarevati vse redke čednosti duše, spremljane s toliko gracijo, lepoto, skromnostjo in najboljšimi običaji, da morejo dovoljno pokriti vse napake«. Vasari hvali Raffaello, s tem graja Michelangela ter mu na ta način ustvari slavo, ki je bolj literarna kot resnična, ker umetnost ostalih pa tudi Vasarija samega sledi v vsem stopinjam Michelangela, ne Raffaello. Umetnik je umrl mlad (1520) na največjem vzponu svojega dela in uspehov, kot knez čaščen in priljubljen. Tudi to je doprineslo svoj delež k osebni slavi, kajti zapustil je svetel spomin, predno je utegnil biti starčevsko zagrenjen in odrinjen od drugih.

Raffael — Kristus iz »Dispute«

Michelangelo — Kristus iz poslednje sodbe

Raffael — Pravdoznanstvo

Raffaelovo posnemanje drugih mojstrov in tuje yplive so opazili že sodobniki, vendar pa ugotavljajo tudi razlike in mu tega ne očitajo kot napako. Raffael je vzel drugod to, kar je potreboval, vendar ne v kopiji, marveč je šele pod svojimi rokami preoblikoval le to, kar je rabil. Iz vseh tujih vplivov in oblik je znal ustvariti lastne umetnine. Canovi ne moremo odrekati velike kvalitete, čeprav je po formah in vsebini ves v antiki. Ali je Prešernov Sonetni venec manjvreden, ker sta njega oblika in snov že nekaj bili znani ter pri njem ponovljeni? In končno ali ni večina sodobne umetnosti

Raffael — Mladostna risba

Rodolfo Morgari — Raffaelova smrt

Goya — Ko razum spi,
se pošasti zbudé

zrastla pod vplivom in v posnemanju nekaj francoskih vzornikov? Gotovo tudi Raffaelu ne smemo odrekati kvalitete in sposobnosti odličnega slikarja, le njegovega pomena v razvoju umetnosti ni mogoče postaviti pred vodnike in vzornike dobe. Bolj pa mu moremo najti drugo enako važno vlogo. Michelangelo kot vodilna osebnost v svojem času še vedno ni prav razumljen, ker je premogočen in v množici vzbuja strah in spoštovanje. Njegova umetnost potrebuje posredovalca, ki zna razumljiveje in glasneje povedati, ki zna ogreti in navdušiti tam, kjer on z grmenjem in bučanjem prežene. Raffael je s svojo umetnostno govorico, s svojo ljubkostjo, gracijo in enostavno preprostostjo mogel postati posrednik. Njegova manj osebna in bolj splošna umetnost, vendar mojstrskega tehničnega obvladanja in visoke kvalitete, je bila ljudem, širši množici bolj dostopna. Isti čar osebne priljubljenosti, ki jo je slikar užival pri vseh sodobnikih, veje iz njegovih del. Če je Michelangelo genialnost sama, sta pri Raffaelu genialna ljubkost in prijetnost glavni oznaki njegove umetnosti.

Tudi slovenski umetnosti je bilo dano s slikarji nazarenske smeri posredno spoznati se z odtinkom Raffaelove umetnosti. Vsaj delno seznaniti se s posameznimi njegovimi deli je bil namen našega pisanja. Umetnik je vedno živ in v delih nesmrten, dokler živi ljudstvo, ki ga razume. Z ljudstvom in narodom umre tudi umetnik, »toda narod

Goya — Z razumom ali brez razuma

ne more umreti kakor živalc (Grimm), z višjo stopnjo mu je dano spoznanje obstoja in zavest potrebe življenja. Obenem spozna tudi vrednote, ki žive v njem. Kulturno zrel je neuničljiv, posebno če se tega zaveda. Na višji stopnji spozna sosedna ljudstva, razlikuje dobro od zlega, zna prevzeti njih dobrine in s tem pomnožiti svoje kulturno dobro. Tuji vplivi niso sramota, kajti duhovna združitev kultur med seboj je potrebna. Med glavne znake kulture spada tudi umetnost. Pri pregledu slikarstva in umetnosti sploh moremo iskati naši umetnosti mnogo vzorov in vzgledov na jugu v Italiji, in teh vpliv na naše ustvarjanje ne smemo zanikati. Posebno velja to za dobo, ki ji je osnove graciozno in ljubko razlagal Raffael Santi.

Alozij Repič — Sv. Andrej

Cvetko Golar

Zrelo žito sred' polja

Zrelo žito sred' polja
pod žarečim soncem diha
bela cesta iz daljav
in ob njej vasica tiha.

Poje, poje deklica
kot škranček bistro, sladko,
rjave njene se oči
smejejo in lice gladko.

„Ko bo zrel pšenični klas,
so pozimi rekli mati,
„in bo polna žitnica,
pride pote ženin v svati.“

Alojzij Repič — Slepí ubožec — Narodna galerija v Ljubljani

ALOJZIJ REPIČ

V DNEVIH, KO JE TUDI NAŠO DOMOVINO OBJEL VAL VOJNE IN KO JE PRISLA V TAKO PREIZKUŠNJO KOT SE NIKOLI V SVOJEM ŽIVLJENJU, NAS JE ZA VEDNO ZAPUSTIL KIPAR ALOJZIJ REPIČ.

TIHO IN SKROMNO JE BILO UMETNIKOVO ŽIVLJENJE. NA ZUNAJ VEDER IN BISTER, STROG IN PRAVIČEN UČITELJ — V SRCU PA NESKONČNO DOBER IN PLEMENIT. BIL JE VELIK UMETNIK, LJUBITELJ NARAVE IN BISTER OPAZOVALEC NJENIH OBLIK. NJEGOVA UMETNOST JE PREPROSTA, ISKRENA IN BO ŽIVELA: POLEG UMETNIN, KI NAM JIH JE ZAPUSTIL, JE VZGOJIL TUDI CEL UMETNIŠKI NARAŠČAJ. IN TA NARAŠČAJ ZE DANES USTVARJA SLOVENSKI UMETNOSTI NOV, SODOBEN OBRAZ.

VSI, KI SMO GA POZNALI IN KI NAM JE BIL ALI UČITELJ ALI MODRI SVETOVALEC, GA BOMO IMELI V SVETLEM SPOMINU. MALI NAROD GA BO UVRSTIL MED VELIKE SINOVE SVOJE LEPE DOMOVINE.

Marij Pregelj — Predmestje

DVE ITALIJANSKI KRITIKI

Silvio Benco

PRVA RAZSTAVA MODERNIH UMETNIKOV V ITALIJANSKI SLOVENIJI

Komaj je minul mesec dni ali nekaj več, ko se je Slovenija umaknila grožnji trdih vojnih dni in se zatekla v varnost pod dobrohotno okrilje Italije in že je štirinajstotica slovenskih umetnikov D. S. L. U. z vedrim in zaupanja polnim pogumom odprla v Ljubljani umetniško razstavo. Moti se, kdor misli, da je v mestih majhnih narodov, stisnjenih na koščku zemlje in brez avtohtonih zgodovinskih možnosti manj intenzivno hrepenenje po kulturi in umetnosti. V takih primerih je hrepenenje še bolj zgoščeno in še čvrstejše in po eni strani se pojavi zanimanje po razširjenju, na drugi strani se sprosti hrepenenje v plemenitost, ki je brez slehernega skromnega čustvovanja, ki bi utegnilo priti iz provincialnih horizontov lastne usode. Kultura in umetnost sta tedaj tukaj zelo resni zadevi, nenehoma aktivno zaposlujeta duha in sta posredovalki med lastnim majhnim in ostalim širokim svetom. Ne bo se vam primerilo, da bi opazili v teh krajih nastanek skepticizma in tistih neubranih in zasmehljivih gest, ki se dozdevajo pogosto tako naravne v površnem in nepopolnem ozračju velikih mest.

Ljubljana s svojimi mnogimi, raznovrstnimi revijami, tudi znanstvenimi, umetniškimi in knjižnimi, s svojim zanimanjem za tuje jezike in za njihove velike literature, s svojo popolno in sijajno zgrajeno umetnostno galerijo, s svojo številno skupino umetnikov, spoštovano in spoštljivo, ter s svojim popolnim okusom, ki se razodeva tako v novih

Avtorja objavljenih kritik sta ugledna italijanska kulturna delavca. Grand'Ufficiale Silvio Benco je po vsej Italiji priznan kot umetnostni kritik velikega formata, Commendatore Carlo Tigoli, odlični tržaški novinar in zaslužni sodelavec ljubljanskega Visokega Komisarjata za zблиžanje obeh narodov. Izvirnika kritik sta bila objavljena v tržaškem *Il Piccolo della Sera* 26. maja in 24. junija t. l. Op. uredn.

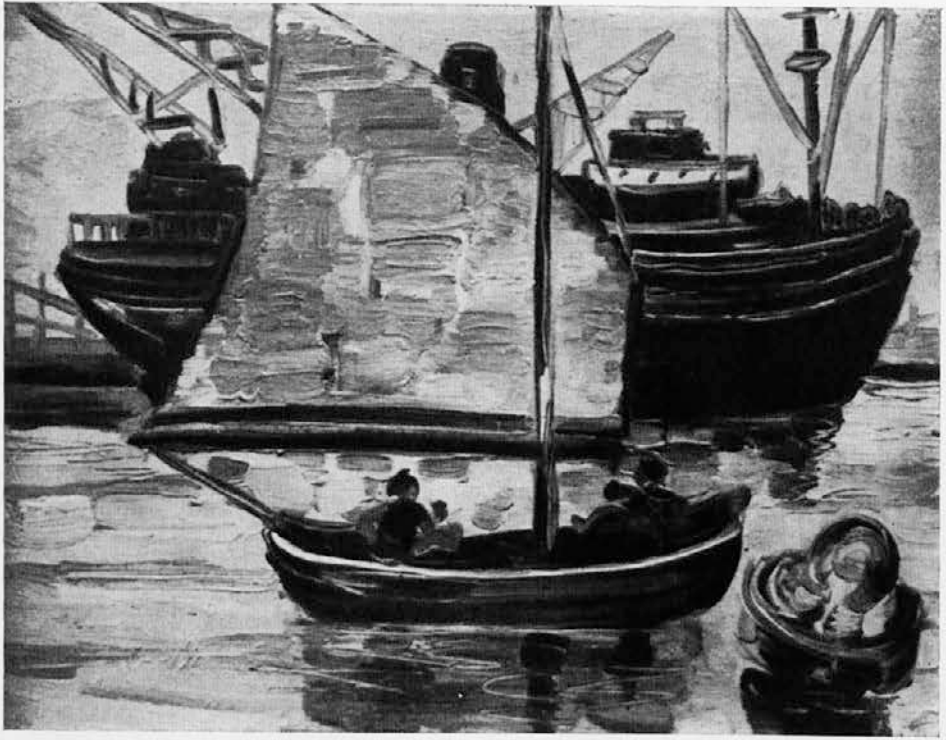

Marij Pregelj — Zatišje

meščanskih hišah kot tudi v stilu njenih umetnikov, ta Ljubljana je dovolj dostojen primer nagona do duhovne povzdige majhnih etičnih skupin.

Izmed slovenskih umetnikov sem že od popreje poznal tega ali onega, ki je v minulih letih živel v Julijski Benečiji in še druge kot na primer slikarje Sedeja, Kosa in Maleša, ki so že vstopili v mednarodno areno in ki smo jih srečavali na razstavah v Benetkah, Rimu in v drugih mestih. To so še mladi umetniki, mladih je sploh vseh štirinajst, ki sedaj skupno razstavljajo v paviljonu lepega tivolskega parka. Na majhnih narodih se vselej vidijo odsevi velikih narodov, s katerimi se majhni čutijo duhovno sorodne. Za časa antike je bil duh Ljubljane, kar se razume po sebi, povsem romanski in nagrobniki iz te dobe so celo vzdani v stenah Stolnice. Pozneje je prevladujoči vpliv nemški, nordijski srednji vek, v 17. stol. povsem italijanski; razvije se tisti mešani okus, ki včasih ni brez nežnosti in ki mu pravimo avstrijski okus; v zadnjih letih pariška šola, francoski vpliv. Izmed slovanskih umetnikov je bil edini, ki je v svojem vzponu dejavnosti vplival na ostale narode, ki so se razdružili ob prvem pretresu Jugoslavije, kipar Ivan Meštrović. Nekaj njegovih sledov bomo našli tudi pri ljubljanskih kiparjih.

Tako na primer pri Francetu Goršetu, ki je najbolj zanimiv in kateremu je posvečena razkošna publikacija kritika dr. Ložarja. Goršeta smo poznali že v Trstu,

Miha Maleš — Splitska luka — Zasebna zbirka v Ljubljani

Miha Maleš — Ilustracija

Miha Maleš — Dekle

Nikolaj Omersa — Kostanji

ko je še zelo mlad večkrat razstavljal z našimi umetniki (do okrog 1928. leta). Tedaj je še rezljal v les in kot zelo sposoben umetnik vzbujal pozornost. Sedaj je material, v katerem se rad izraža, žgana glina, ne da bi pri tem opuščal drugo gradivo. In tudi Meštrovičeve vizije so se omejile v figurah na kako malo linijo v profilu. V vsem ostalem je neodvisen, njegova plastika je zelo dozorela in njegove figure iz žgane gline »Primula«, »Kresnica«, obe figurici »Intimnega razgovora in cvetoči puto, ki se smehlja skoraj zavit v lastne ročice, imenovan »Sramežljivi Amor«, imajo prikupno čustveno pristrčnost z žilico igravosti. Bronasta figura plavalke na startu, ki je postavljena v vrtu pred paviljonom, dokazuje Goršetovo spretnost v upodabljanju svobodnih figur v gibanju.

Med ostalimi kiparji omenjam Karla Putricha z lepo figuro sedeče žene na peščini, ki je razumno harmonično zasukana in krepkim naturalističnim portretom dr. K. in drugimi značilnimi portreti. Spoštovanja vredna sta v plastiki tudi dva brata Kalina. Starejši Boris Kalin, učenec Meštrovića, se je oddaljil od mojstra tako v svojih portretih, kjer se opazovanje prerodi v plemenito in ljubeznivo humanost, kakor tudi v klasičnem okusu za ženski akt. Zdenko Kalin ima prav tako izvrstne portrete.

Nikolaj Omersa — Akt

med katerimi kaže prav posebno izrazno silo podoba starejšega gospoda s stisnjenimi očmi v mesnatem obrazu. Omembe vredne so tudi krepko postavljene figuralne študije. Končno je kipar Frančišek Smerdu iz Postojne, ki se zdi nekoliko eklektičen, a je prav posebno zanimiv v mali figurici iz voska lahkatne modelacije.

Bolj številni so slikarji, ki soglasno izpričujejo v svojih bolj ali manj naprednih položajih naklonjenost k modernim umetniškim naslovom. Za manj naprednega bi sodili Gojmira Antona Kosa, toda slikarsko je najbolj mogočen. Njegov način izdelave je širok, rezoluten in trden, ne uporablja pa nikdar brutalnih izrazov, pač pa neko koloristično monumentalnost, v kateri se zna enako prijetno poigravati s hladnimi kot tudi toplimi toni, ki prodirajo skozi zlato svetlobo. Njegovi portreti dame, tihožitje z ribami, študije razkošno v prostor postavljenih rož so polni dragocene harmonizacije. Pa tudi v njegovih bežnih impresijah je opaziti krepkega, polnokrvnega umetnika. Kot najbolj napreden v tej skupini slikarjev se izkaže Stane Kregar, mlad ljubljčan, ki je pričel kot metafizični slikar, toda danes slika realnost, v kateri je kak nadrealistični naglas podan samo še v kaki sintezi barvnega oblikovanja ali posebnosti kolorizacije. Njegovi podobi glasbenic in oseb, ki poslušajo glasbo v »Sonati« in v »Večer«, prva s tisto lepo barvitostjo, ki spominja na podobe 18. stol., druga s tistim lepim zelenim odsevom, ki prodira v sobo, sta slikarski deli profinjenega okusa. Vse, kar vidimo od Kregarja, tihožitja, rože, portreti vzbujajo živo zanimanje.

Zelo znan slikar, ki je lani razstavljal tudi na beneški Biennali, je Maksim Sedej, umetnik finega občutja, obdarovan z delikatno zadržanostjo in popolnim okusom v vedrini njegovega slikarstva, ki je zdaj sumarično strnjeno, drugič zopet negotove

Zoran Mušič — Vrt

poduhovljenosti. Njegova »Pietà« zelo spominja na Carero in prvi, ki je to opazil, je bil minister Bottai. Sedejeve scene iz notranjščine, njegove krajine prav tako izražajo zračno sensiblnost. Toda kot slikarja zraka in zračnih vibracij v zraku, slikarja zdaj zdobljenih, zdaj nihajočih deformacij, ki jih dobi realnost v svetlobnem fluidu, je treba videti Zorana Mušiča v njegovih gvaših, posebno njegov »Vrt«, ki je lahkotna nihajoča serpentina odsefov in nebeško modre muzike.

Lahkoten, toda bolj občutljivih in bolj prodornih vizij je slikar Miha Maleš, duhovni vodja te slovenske umetniške skupine in ustanovitelj umetniške revije »Umetnost«, ki jo sam vodi. Maleš je na duhovnih posebnostih zelo bogat slikar, pogosto poln fantazije v kolorističnih izumih, na primer v »Madoni«, drugič zopet omamljen od ostrih in močnih senzacij, ki jih daje realnost in ki jih slikar očarljivo harmonizira, na primer v »Splitski luki« ali v najnovejši podobi »Motiv iz Tivolija«. Maleš je poleg tega tudi velik mojster v lesorezih, ki kažejo pogosto v finesi vreza in popolnosti skoraj medaljerske risbe na renesančni okus.

Toda s tem še ni zaključena vrsta najboljših umetnikov. Evgen Sajovic je mlad ljubljanski impresionist, krajinar z nežno lahkotno eleganco, s potezami, ki v odstopanju od ozadja spominjajo na Déraina; Marij Pregelj je drug impresionist še nekoliko neizdelan, čigar študija krav v hlevu pa mi je zelo dopadla; Olaf Globočnik ima smisel za solidnost in konstrukcijo plastičnega volumna, ki prihaja zelo dobro do veljave v portretu kiparja Goršeta in v drugih delih; Nikolaj Omersa je bogat kolorist, živahen v pleinairu, včasih s sočno barvno zmesjo, drugič zopet z neposrednimi in drznimi toni.

Zoran Mušič — Sedeća dama

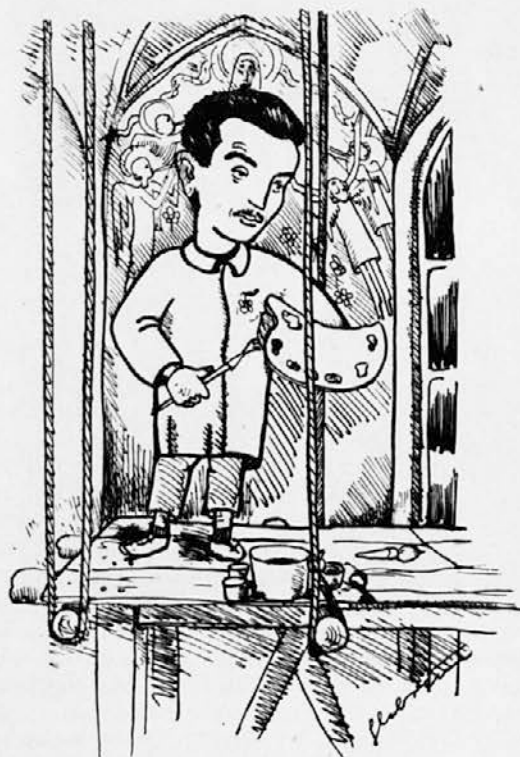
Razstava te štirinajstorične umetnikov je bila te dni zaprta, en mesec po otvoritvi. Mislili smo, da je pravilno, če umetnike predstavimo tudi italijanski javnosti, ki naj izve, da je v priključenih krajih tudi skupina marljivih umetnikov, ki bo jutri nastopila na turnirjih naših Sindikatov in na naših največjih razstavah. Je to skupina, ki se ji ni treba nič več učiti, kar se tiče modernosti umetniške zavesti, da pa bo lahko stopala vštric z ostalimi umetniki Italije, s katerimi se je danes pobratila, o tem tudi ni več dvoma.

Carlo Tigoli

RAZSTAVA SLOVENSКИH SLIKARJEV IN KIPARJEV

V štirih dvorinah paviljona, ki se imenuje po starosti ljubljanskih umetnikov, slikarju Jakopiču, je zbranih kakšnih sto del štirinajstorične slovenskih umetnikov, kiparskih in slikarskih del, ki kažejo v splošnem globoke značilnosti velike italijanske šole, čeprav se pri posameznem umetniku ali v nekaterih izrazih pojavlja malce vpliva francoske umetnosti zadnjih 50 let. Večina slikarjev in kiparjev, ki razstavljajo v Jakopičevem paviljonu, je v študijske namene prepotovala Italijo in svoje izkušnje, prepojene z lastno umetniško občutljivostjo in prilagojeno slovenskemu duhovnemu značaju, zelo posrečeno prevedla v svoja umetniška dela.

Eden teh umetnikov je France Gorše, ki je po študiju v Zagrebu živel več let v Trstu in Gorici, potoval po Italiji in se udeležil razstave Biennale v Benetkah. Izvršil je dela za cerkve v Št. Petru pri Gorici, pri Opatjem selu na Krasu, pri Sv. Ivanu

Olaf Globočnik — M. Maleš slika cerkev
v Cirkveni l. 1931.

Olaf Globočnik
Kipar Fr. Gorše

v Devinu, nekatera izmed njegovih del najdemo v našem muzeju Revoltella, v Galeriji moderne umetnosti v Milanu, v muzeju Risorgimento v Gorici in pri Pokrajinski upravi v Gorici. Pomembne Goršetove dekoracije v lesu krasijo salone parnika »Conte Grandex«.

Na tej razstavi slovenske moderne umetnosti, ki je prva po priključitvi Slovenije k Italiji, razstavlja Gorše skupino osmih del v bronu, žgani glini in mavcu, ki so učinkovit izraz njegove umetniške osebnosti, ki se izraža v čistih in neposrednih vtisih.

Drugi kipar Boris Kalin, po rodu iz Gorice, se je izoblikoval v šoli italijanskih kiparjev in njegova dela, v katerih pogloblja tankočutna lirična čustva, dokazujejo, v koliki meri se je njegova osebnost razvila pod vplivom velike italijanske šole.

Njegov brat Zdenko Kalin, ki slovi v Sloveniji kot najboljši portretist, je prav tako kipar rafiniranega občutja. Njegovi portreti in figure razodevajo krepko značilnost in občutljivost, ki dajeta umetniku znatno višino.

V skupini kiparjev, s katerimi smo pričeli naše kratko poročilo po načelih, ki so povsem neodvisna od njihove pomembnosti na razstavi sami, nahajamo tudi kiparja Karla Putricha, ki je bil rojen v Ljubljani leta 1910. Ta kipar je po bivanju v tujini in po prehodu skozi razne stilne preizkušnje prispel do poti, ki ga po premaganju ovir anatičnega formalizma usmerja v najbolj izrazna področja sodobnega kiparstva.

Četrtil kipar na razstavi je Frančišek Smerdu, ki ima pa za seboj že mnogoštevilne razstave.

Maksim Sedej — Notranjost

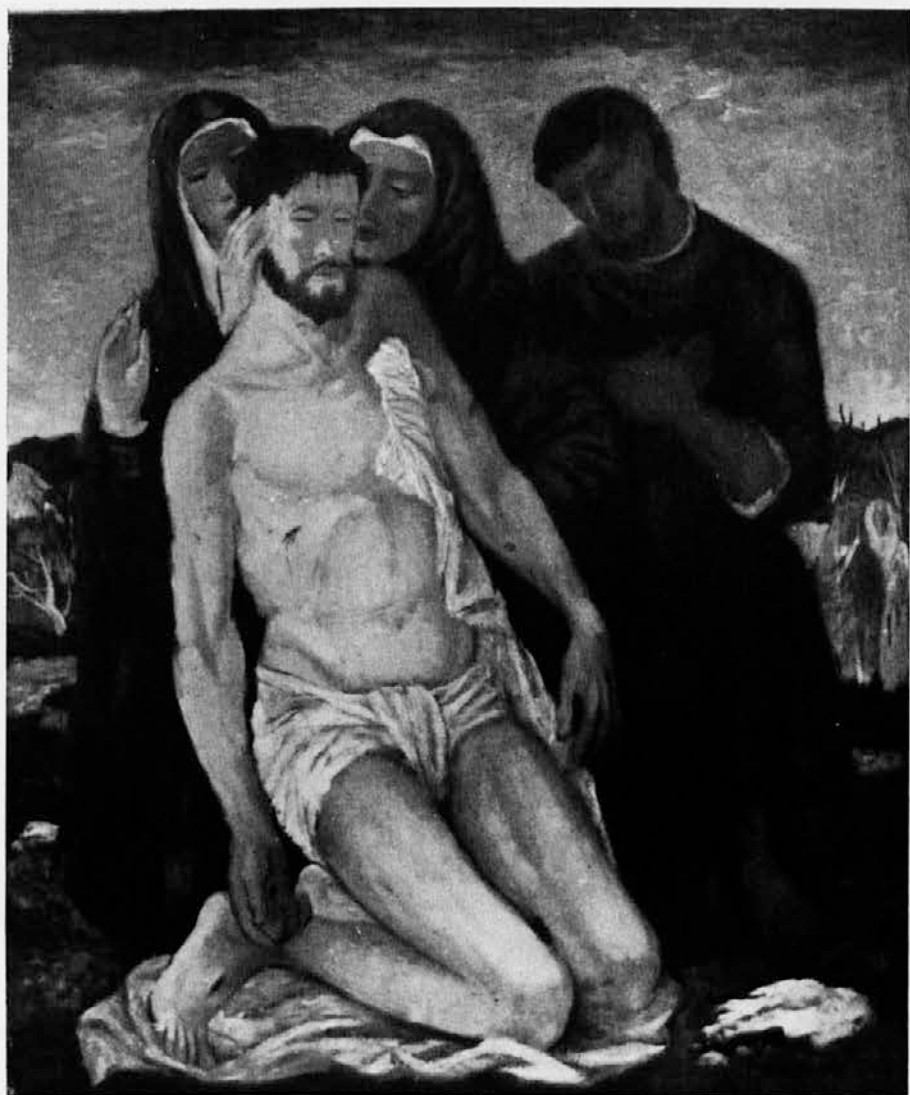
Slikar Maksim Sedej, čigar ime je znano tudi v italijanskih umetniških krogih, razstavlja enega izmed osnutkov v olju za veliko podobo »Na balkonu«, ki jo je razstavil na beneški Biennali in ki je dosegla močno priznanje kritike. Dalje razstavlja druge podobe, ki so zelo zanimiva interpretacija duhovnosti tega umetnika, ki išče bolj kakor praktično oblikovanje lirični in čustveni izraz oblikovanih predmetov. Sedej je razstavljal v Rimu in Milanu, njegova dela se nahajajo v številnih galerijah moderne umetnosti.

Drug zelo zanimiv slikar je Miha Maleš, rahločuten esteta in umetnik obsežnih možnosti in rafinirane sensibiliteti. Eno izmed njegovih podob je na razstavi v Rimu odkupil minister Ciano, druga dela so v Galeriji moderne umetnosti in v Casa degli Artisti v Milanu in v drugih mestih. Maleševi lesorezi so zelo izvirne interpretacije izredno občutljivega duha in sodijo med najbolj umetniško grafiko v Sloveniji.

Tudi Gojmir Anton Kos je bil večkrat zastopan na italijanskih razstavah in ena njegovih podob je bila deležna časti, da jo je odkupil grof Ciano. Slikar bogate palete, čigar dela označuje posebno obvladanje akordov, ki dajejo njegovim podobam preciznost in prav svojstven in osebni značaj, izražen v sugestivnih barvnih akordih.

Stane Kregar je bil v slovenski umetnosti najprej predstavnik nadrealizma, sedaj pa se nagiblje k umetniški formi, ki se oddaljuje od sugestivno abstraktne metode in se približuje stilu, ki kaže krepak figuralno dekorativni izraz. Zastopan je z najnovejšimi deli, ki so našla topel odziv.

Izredno živahen kolorist je Zoran Mušič, po rodu iz Gorice, ki se je po študiju v Zagrebu preselil v Madrid, kjer je izpopolnil svoje umetniške izkušnje in razvil tisto bleščečo barvitost, ki je njegova posebnost.

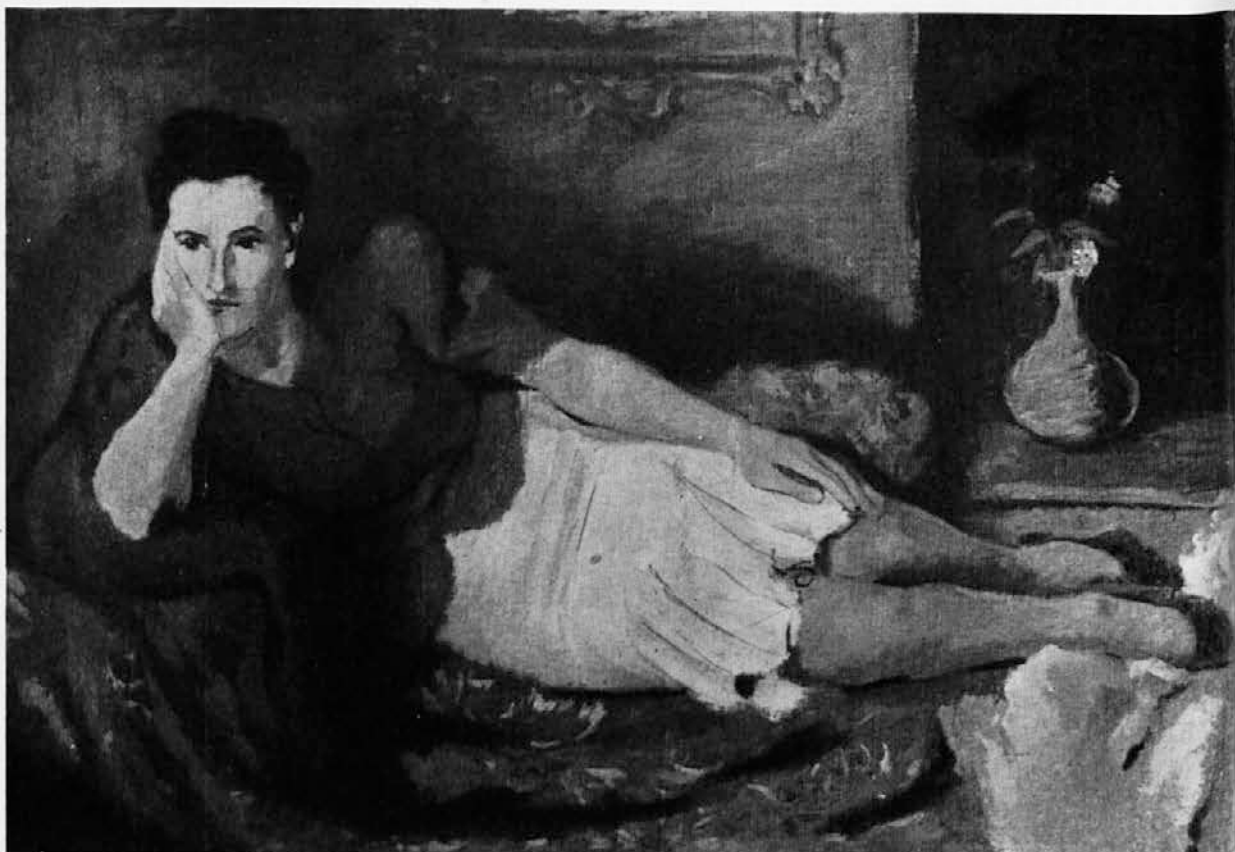

Maksim Sedej — Pietà

Tudi Nikolaj Omerša, ki razstavlja sedem dovršenih platen, je močan kolorist, ki razvija svoje stvaritve v razsežnih plaskvah, v katerih najde svoboda barvnega izražanja tako realizacijo, kakor jo je slikar namenil svojemu delu.

Razstavo zaključuje vrsta izbranih podob Márija Preglja, čigar krajine so zelo občudovane, Olafa Globočnika, ki razstavlja troje platen, polnih osebnosti, in Evgena Sajovica, avtorja nežnih krajin, v katerih uganemo slikarjevo tendenco k sladkim kontrastom in nežni luči mirne in resnobne krajine.

V celoti izraža razstava prav dobro to, kar so razstavljalci nameravali nuditi in je sicer sintetična, toda dovolj popolna podoba slovenske umetnostne proizvodnje.

Stane Kregar — Počivajoče dek'le — Zasebna zbirka v Ljubljani

Franjo Šijanec

PREGLED ZGODOVINE SLOVENSKE LIKOVNE UMETNOSTI

V veliki množini gotskih slikarij je možno razbrati prva dela izpričanih domačih mojstrov in domačih delavnic, ki se samostojno uveljavljajo v svojem okolju kot določene umetniške šole. Sporedno z razvijajočim se meščanstvom in cvetočo obrtjo se pojavljajo imena meščanov domačinov, kakor Johannes Aquila iz Radgone, Johannes de Laybaco iz Ljubljane, Friderik iz Beljaka itd. Sprva je nastopala cerkev kot glavna naročnica, proti koncu srednjega veka pa se ji pridruži kot naročnik še laik meščan, ki prepotuje kot obrtnik ali trgovec več in več sveta. Zato ne delujejo pri nas le tuje moči in tudi naši ljudje slovenskega porekla prevzemajo v sosednjih deželah enaka naročila kakor doma; včasih se vračajo in včasih ne. Na našem ozemlju je opažati odslej čim dalje več križajočih

Stane Kregar — Večer

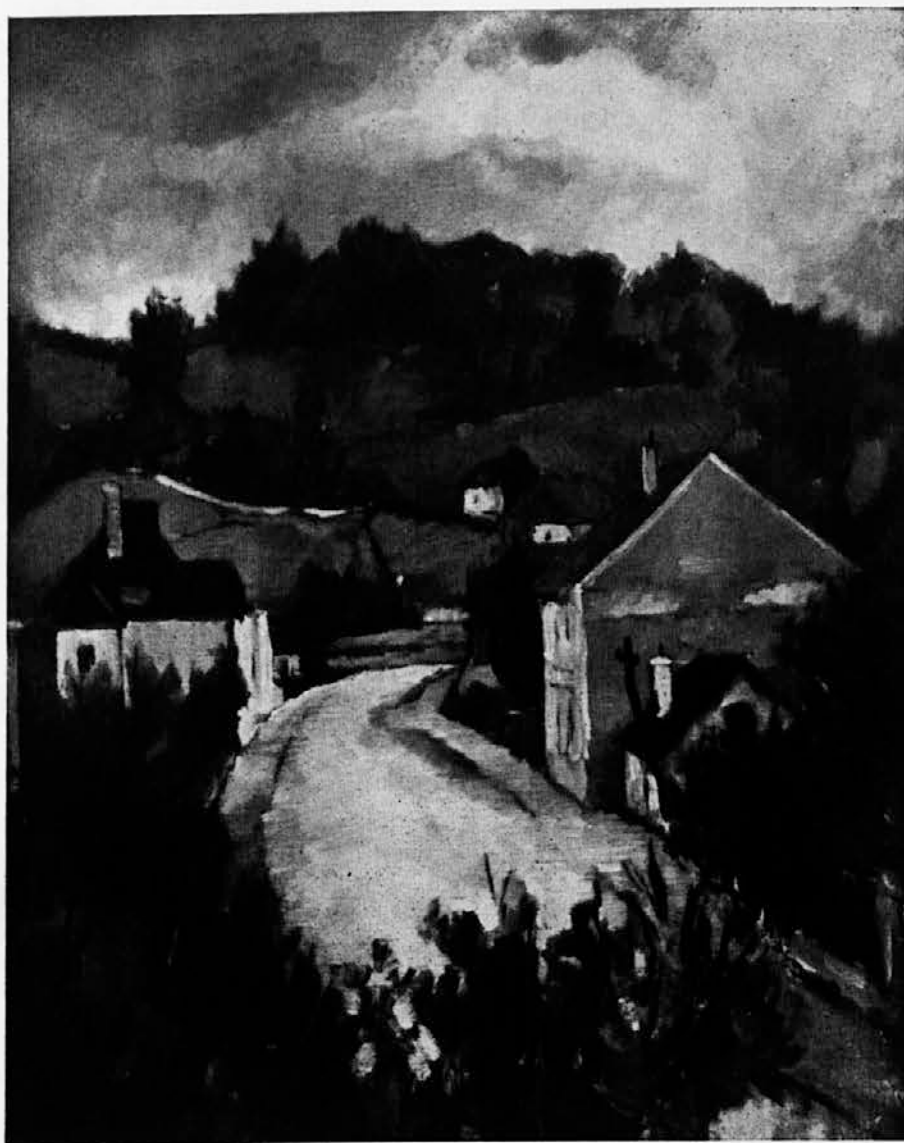
se vplivov severnega in južnega umetnostnega kroga, severnjaško naturalističnih in italijanskorenesančnih elementov.

Razvojno stoji na začetku gotskega stenskega slikarstva zgodnjegotski risarski slog, ki traja do srede 14. stol. Glavni primeri so v Vrzdencu (spod. plast v ladji), Crngrobu (spod. plast sev. ladje), Vitanju (zunanjščina) na Jezerskem (spod. plast), v Celju (južna stena sred. ladje v opat. c.), Ptujju (dominik. samostan, hodnik) in v znamenitih prekmurskih romanskih cerkvah v Turnišču (prezbit.) in na Selu (spod. plast v rotundi). Do srede 14. stol. še sega starejši način slikanja na vlažno pobeljeno steno, dočim se prava fresko tehnika pojavlja šele po tem času, ki pomeni obenem tudi novo stilno razdobje.

Evgen Sajovic — Streliška ulica

V 2. pol. 14. stoletja se razvije na podlagi giottovske in sienske tradicije »idealistični plastični slog« (po Stelètu), ki obsega starejšo in obsežnejšo skupino »prekmurske šole« in mlajšo, najbrže po furlanskih mojstrih posredovano alpsko skupino. Glavna dela prve skupine so freske znamenitega Janeza Aquile iz Radgone v Veleméru (v. 1380), v Martjancih (1392) in v apsidi v Turnišču (1393). Najstarejše prekmurske freske so v prezbiteriju župne cerkve v Murski Soboti in so nastale kmalu po sredi 14. stol. Stelè pripisuje nadalje trem različnim mojstrom 1. apostole v Turnišču (1383, krog slikarja t. zv. Wenzelsbibel na Dunaju), 2. Ladislavov ciklus v Turnišču (1389, Janezu Aquili stilistično sorodno delo) in 3. freske v kupoli na Selu (o. 1400). K drugi skupini (zač. 15. stol.) štejemo Gosteče (ladja), Godešče, Sv. Mohor nad Doličem, Sv. Križ nad Selcami, Vrzdenc (gor. plast v ladji), Crngrob (fasada). V 1. pol. 15. stol. pričenja doba mehkega sloga (značilen na pr. v gubanju oblek) in čas tesnega naslona na slikoviti koroški krog alpskega ozemlja. Primeri so: Sv. Janez ob Bohinjskem jezeru (prezb.), Vitanje (ladja), Vuzenica, Crngrob (1453, gor. plast v sev. ladji), Žirovnica, Sv. Jurij nad Igom itd.

Evgen Sajovic — Golovec

Najizrazitejša osebnost, ki jo prvič srečujemo v zgodovini slovenske umetnosti, pripada omenjenemu »mekemu slogu«, to je Janez Ljubljanski (signiran z imenom Johannes de Laybaco). Mojster Janez Ljubljanski je slikal na Visokem (1443), na Muljavi (1456) in na Kamenem vrhu (1495). Janezov oče Friderik je doma iz Beljaka in je l. 1428 slikal freske v Millstattu (Ernstova kapela v bivši samost. c.). Janez je nedvomno iz očetove delavnice

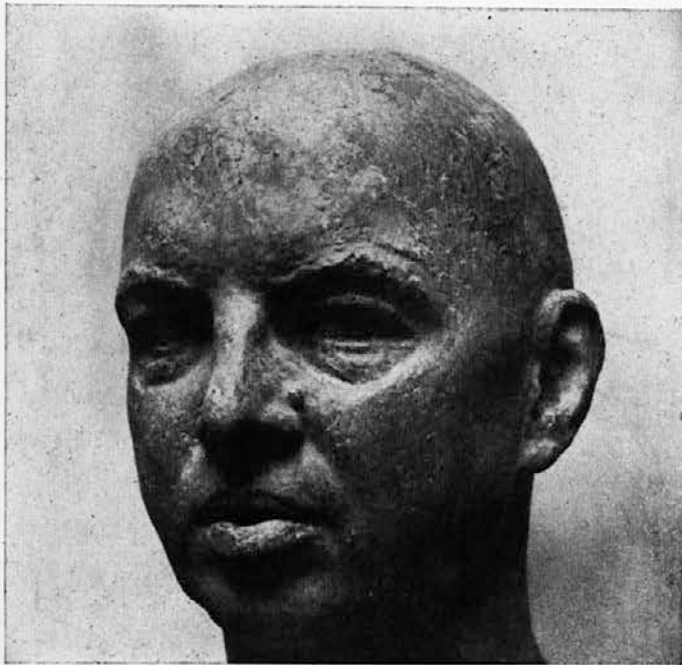
Gojmir Anton Kos — Portret

prinesel na Kranjsko tipično idealiziranje figur, lica ter draperije še v načinu Giottovega pojmovanja. Krajina kaže morda zelo rahle znake bodoče realistične smeri, ki jo imamo kmalu pričakovati iz Nizozemske. Za sredino 15. stol. je torej Janez Ljubljanski bolj konzervativen kakor napreden freskant. Janez se je preselil s Koroškega v Ljubljano, kjer je dobil meščanske pravice najkasneje 1443 (glej oba napisa na Visokem). Slogovno je popolnoma odvisen od očetove delavnice v Beljaku, kjer se je po tedanjem običaju pričel šolati. Na Visokem, najzgodnejšem znanem delu, je poslikan ves prezbiterij s slavolokom, zunaj cerkve pa so ostanki njegove slikarije na fasadi (s slikarjevim portretom) in na severni steni. Na Muljavi je poslikana vsa notranjščina cerkve, tako da vsebuje eno najboljše in najznamenitejših del gotskega freskantstva, na Kamnem

France Gorše — Primula

vrhu pa je s freskami okrašen le prezbiterij s slavolokom. Poslednja sodba v Mengešu je delo Janezove delavnice. V Janezovem delu je najbolj učinkovito dozorel kranjski tip gotskega slikanega prezbiterja, ki predstavlja v svoji umetniški popolnosti in dekorativni slikovitosti enega najlepših viškov slovenske srednjeveške umetnosti. Res pa je, da je Janezov »mehki slog« še popolnoma zajet v konzervativnem gotskem idealizmu, kakršen se pojavlja drugod ob prehodu 14. v 15. stol. Delovniška tradicija in splošna zaostalost socialno primitivnih prilik ovirata nastanek naprednejših umetniških stremeljenj v taki meri, da je o samoraslem organskem razvoju todobne umetnosti v območju alpskih dežel kaj težko govoriti. Novodobni realizem se je v takem okolju razvijal kaj počasi, saj

Karel Putrich — Portret dr. K.

je poznogotski idealizem Janezovega primera splošno značilen pojav v slikarstvu Kranjske in Koroške še tudi v 2. pol. 15. stol. Janezov slog ne stopa nikjer iz te tradicije. Podobno mehkobo in milino izražajo slikarji na pr. v Mačah (1407), na Krtini in v Podzidu. Zelo lep je tudi prezbitarij Sv. Miklavža na Goropeči, a posebne važnosti za poznanje tipičnih oblik razvoja veljajo cikli v Crnogrobu (na pr. freska trpečega Kristusa).

Že dolgo pričakovani realizem, ki ga je proti koncu idealistične dobe napovedovalo vedno več znakov, prodira še tudi v 2. pol. 15. stol. le polagoma. Pot iz Nizozemske, Češke in južne Nemčije je bila dolgotrajna in polna zaprek in ovinkov. Saj živi sporedno z okrepljenim realizmom še tudi stari idealistični slog svoje življenje (na pr. Škofja Loka, Kranj). Močan realizem se že javlja v obrazih pasiona, ki ga je naslikal Andrej iz Ottinga v špitalski cerkvi v Slovenj Gradcu (sredi 15. stol.). Grafični listi mojstra E S posredujejo mojstru zunanjščine v Mačeh in slikarju na Vrzdencu (prezbitarij) nove realistične pridobitve. Vplivi grafike postajajo najočitnejši v kompoziciji in risbi (obrazi, obleke). Primeri tega »realistično plastičnega« sloga (Stelè) so še v Suhi pri Škofji Loki (prezb.), Bodeščah (Iopa) in v vrsti fresk v Julijski Benečiji. Tu so odlične freske na Škrilju pri Bermu v Istriji (1474) izpod čopiča Vincenca iz Kastva. Poleg vseh siceršnjih idealističnih znakov je

Karel Putrich — Torzo

skrajni realizem obrazov dosegel svoj višek v Bodeščah (prezb.) in pri Sv. Petru na Vrhu nad Želimljem. Iz konca 15. stol. so freske znamenitega Sv. Ožbalt na Jezerskem, ki predstavljajo najizrazitejše realistične oblike pred nastopom renesanse, iz začetka 16. stol. pa izvirajo podobne freske na Križni gori pri Škoflji Loki. Tako smo dospeli na prag stoletja, ki ima v svoji sredini pokazati nova pričevanja slovenske kulturne rasti: prve slovenske knjige. S tem pomembnim dogodkom je združen vznik slovenske renesanse in njene nacionalne veljave v naši kulturni zgodovini.

Gotska podeželska cerkev je bila v svojih notranjih prostorih poslikana po strogo določeni shemi, ki je veljala za razvrstitev ikonografskih tem. Kakšen je bil ta kanonični red razvrstitve, nam najlepše kaže primer slikarij na Muljavi in zlasti še prezbiterij na Suhi pri Škofji Loki iz srede 15. stol. Čeprav ladja sama ni bila vedno slikana, pa je bil zato prezbiterij s slavolokom in stropom glavno pozorišče svetopisemskih dogodkov in božjih oseb. Tu upodabljajo na pr. pasion, Marijino življenje, apostole, simbole evangelistov, angele in p. Slike niso le formalni estetski dekor arhitekture, temveč v prvi vrsti poučno opozorilo in ponazorjen krščanski nauk, ki je namenjen kot nekaka pridiga v slikah izpodbujanju ljudske pobožnosti in religioznemu razmišljanju. Zato je slikarsko popisovanje pripovednega izraza preprosto in domače, naivno iskreno in neposredno. Zanimivo je, kako si fantazija ljudskega umetnika slikarja kroji srednjeveško

Zdenko Kalin — Pepe

Zdenko Kalin — Mati

Zdenko Kalin — Torzo

Boris Kalin — Mladost

abstraktnost simbolov in alegorij, kako se te po možnosti izogiba, jo zavrača in vnaša v sliko konkretne realistične elemente, da se približuje ljudskemu pojmovanju in čustvovanju. Razumljivo, če dosežejo pri tem ekstremna pretiravanja banalen učinek in s prav drastičnimi sredstvi. Zelo priljubljena in razširjena je svetniška figura sv. Krištofa, ki je običajno naslikan na zunanji steni cerkve: ljudje verujejo, da veruje svetnik svoje farane pred nesrečo. Upodobljen je kot ogromen velikan, ki nosi v svoji roki Božje Dete čez nevarno reko. Orjakova moč je konkretno nakazana in idealizirana z vsemi atributi fizične moči. Podobno se je razširila popularnost številnih srednjeveških svetnikov, svetnic in legendarnih junakov, ki opravljajo dobra in Bogu dopadljiva dejanja (Sv. Jurij, Sv. Martin, Sv. Nikolaj itd.)

Francišek Smerdu — Zena

Kako je pa z novejšo tehnično pridobitvijo poznega srednjeveškega slikarstva, z oljno oltarno sliko? Gotsko oltarno slikarstvo je v nasprotju s stenskim pri nas — izvzemši Koroško — prav slabo zastopano. Zanesljiva slovenska dela, ki so še v Sloveniji ohranjena, so le: 1. dvoje kril oltarja iz Kranja, danes v Narodni galeriji na Dunaju; 2. oltar iz župne c. v Ptujju, danes v tamošnjem muzeju; 3. slika Oljske gore v cerkvi Sv. Miklavža nad Čadranom; 4. slike na balustradi prižnice istotam (štajerska lokalna delavnica); 5. slika Jezusovega vstajenja v knjižnici franč. sam. v Ljubljani (2. pol. 16. stol.). Izgubljen je bogati krilni oltar ljubljanske stolnice. Mojster tabel kranjskega oltarja, ki je nastal okrog 1510 in predstavlja Kancijevo mučeništvo, Oljsko goro in Vstajenje, je značilen za tedanjo zaostalo notranjeavstrijsko produkcijo.

(Nadaljevanje v VI. letn.)

Janez Šubic — Iniciala P

Janez Šubic — Iniciala Z

Martin Benčina

NEZNANE RISBE JANEZA ŠUBICA

Ko je dne 8. marca 1878 prišel še ne osemindvajsetletni Janez Šubic na Dunaj, je našel tam poleg brata Jurija mnogo rojakov, posebno visokošolcev, ki so ga sprejeli v svojo družbo in vabili na slovenske kulturne prireditve. Z akademskim društvom »Slovenijo« se je udeleževal pevskih in literarnih večerov ter bil leta 1879. celo njen predsednik (prim. Mesesnel: Janez in Jurij Šubic, Lj. 1930, 95 in sl.). Iskreno tovarištvo pa ga je družilo tudi s kasnejšim zaslužnim slovenskim kulturnim delavcem Antonom Trstenjakom, ki ga Janez trikrat omenja že v pismih iz l. 1878. bratrancu Ivanu (ZUZ 1928, 23 in sl.). Mimo družabnih stikov sta oba rojaka sodelovala tudi pri Stritarjevem Zvonu ter ostala prijatelja vse do zgodnje Janezove smrti.

Anton Trstenjak je bil rojen 10. maja 1853. leta na Krčevinah pri Ormožu kot sin Ivana Trstenjaka »nagornjaka« in Ane roj. Zidarič, ki sta imela sedem otrok. Po dovršeni gimnaziji v Varaždinu (1865—1873), kjer je z odliko maturiral, se je v oktobru 1873 vpisal na dunajsko univerzo in tam končal filozofske nauke iz klasičnega jezika-slovja in slavistike (Miklošič). Na Dunaju je Trstenjak sodeloval pri Stritarjevem Zvonu, ustanovil »Slovensko literarno društvo« in večkrat predsedoval »Sloveniji«. S presledki je ostal na Dunaju do leta 1881., leto kasneje pa ga najdemo že v Ljubljani kot učitelja na Mahrovi šoli. 1887—1889 je bil uradnik v pisarni Trgovske in obrtniške zbornice za Kranjsko, 1. septembra 1889 pa je bil imenovan za kontrolorja Mestne hranilnice ljubljanske, kateri je posvetil polnih osemindvajset let poklicnega dela do svoje smrti 17. decembra 1917 (podatki iz Trstenjakovih osebnih dokumentov v zapuščini in Janko Šlebinger v LZ 1917, 79).

Trstenjakovo književno delovanje je bilo zelo obširno. Večina spisov je prigradnega značaja (Miklošič, Gundulič, Davorin Trstenjak), dolgo vrsto člankov, zlasti poročil iz slovenskega sveta, pa je napisal za »Slovana«, ki ga je sam urejal od l. 1884. do polovice 1887. Obširni popis potovanja Slovencev v Prago l. 1885. je izdal posebej

Vojtěch Hynais — Portret Janeza Šubica

Janez Šubic — Iniciala P

Janez Šubic — Iniciala T

v knjigi »Spomenik slovanske vzajemnosti«, kateri je zelo lepo naslovno stran narisal Jurij Šubic, tudi pisatelj prijatelj iz dunajskih let. Mnogo truda in časa je posvetil Trstenjak raznim društvom, predsedoval pevskemu društvu »Ljubljani«, sedem let vodil tajniške posle »Dramatičnega društva«, prevajal za oder, bil v odboru »Pisateljskega podpornega društva«, »Matice Slovenske« in »Društva slovanskih časnika« in dolgoleten sotrudnik »Slovenskega Naroda« in »Ljubljanskega Zvona«. Izmed Trstenjakovih samostojnih spisov je treba posebej omeniti »Slovensko gledališče« (1892), ki je še danes najpopolnejši vir za zgodovino našega gledališkega udejstvovanja. S posebno ljubeznijo je Trstenjak zbiral gradivo za zgodovino prekmurskih Slovencev, ki je ostalo v rokopisu in je bilo pred kratkim izročeno državni univerzitetni biblioteki v Ljubljani.

Za Trstenjakovo vzgledno navdušenje za vse, kar je slovanskega, je značilen njegov življenjepiš, ki ga je tedaj sedemindvajsetletnik 1881. leta naslovil na »Slovensko matico«, kjer se je potegoval za službo tajnika in ki ga iz njegove zapuščine objavljam v celoti in nespremenjenega:

Velečestiti gospod predsednik!

Velecenjeni gospod doktor!

Razpis službe tajnika »Matice slovenske« me je tako močno razveselil, da sem se odločil prositi najuljudnejše slavno »Matico slovensko«, naj bi mi to častno službo blagovoljno podelila, ker meni bi bil največji ponos, ko bi mogel delovati med tako čestitimi in zaslužnimi rojaki v središču mile nam slovanske domovine.

Ravnokar sem dopolnil sedem in dvajseto leto. Izpit zrelosti (maturu) sem naredil z odliko. Na Dunaji sem dovršil filozofske nauke, namreč klasično jezikoznanstvo in slavistiko. Vrhu tega sem se naučil na vseučilišču arheologije in sanskrita. Poglavitni namen mi je bila staroslovenščina, jeziki in literatura slovanska. V tem oziru sem dosegel vse, še več, nego je treba vedeti vsakemu učiteljskemu kandidatu. Dozdaj sem toliko napredoval, da poznam literature in jezike slovanske, vrhu tega sem se uril že počenši od latinskih šol v francoskem in italijanskem jeziku, tako da tudi francoske in italijanske knjige lahko prebiram s pomočjo besednjaka. Kar se tiče slovanskih jezikov, govorim popolnoma hrvaški ali srbski jezik, slovaški in češki jezik,

Janez Šubic — Iniciala O

Janez Šubic — Tiskarstvo

ruščine sem se učil na Dunaji (od Rusa učitelja); ruske knjige in rokopise berem kakor slovenske. Zlasti naj omenim, da poznam vso jugoslovansko literaturo od najstarejše dobe pa do današnjega dne, vse odnošaje in razvoj južnih Slovanov v kulturno-zgodovinskem, političnem in literarnem oziru. Da sem res zmožen srbskega (in cirilice) ali hrvaškega jezika, priča ilustrovani list »Srpska Zora«, za katero sem bil spisal na prošnjo viteza Tadora Stefanovića dve životopisni črti o dveh odličnih Slovencih. Z mladim srbskim pesnikom Simeonovičem Čokićem pa sem prelagal Boris Miranove pesmi v srbski jezik. Ker sem lansko leto bival na Ogerskem, naučil sem se skoro do dobra magjarskega jezika. V slovenskem jeziku sem pisal za dunaj. Zvon, za vse slovenske časopise, navadno brez podpisa.

Slavno predsedništvo naj mi dovoli, da vsaj nekoliko opišem svoje privatno življenje na Dunaji. Mnogokrat sem bil predsednik »Slovenije«. Skoro tri leta sem bil za administratorja in korektorja »Zvonu«. Pod vodstvom g. Stritarja sem imel najprej korekturo »Sv. pisma«. Ko sem se bil izuril v tej stroki do dobro, izročil mi je g. Stritar vso korekturo »Zvona«; na to stran sem si toliko znanja pridobil, da sem tudi rokopise popravljaj. Ta doba je bila za me zato imenitna, ker sem preučil vse zadeve, katere mora poznati tiskar, založnik in knjigotržec. Zato mislim, da bom tudi s tem praktičnim znanjem lahko koristil slavni »Matici slovenski«.

Neznatne so te sposobnosti, morebiti premalo priporočila vredne; zato pa si bodem prizadeval, če dobodem to stanovitno službo, da bom še bolj napredoval in ravno zarad tega prosim najljudnejše slavno predsedništvo »Matice slovenske«, naj mi blagovoljno usliši prošnjo. Z vso dušo in ljubeznijo bodem se oklenil »Matice slovenske« in vestno bom dopolnjeval svoje dolžnosti. Pod Vašim izvrstnim vodstvom bodem se lahko utrdil na vse strani. Če smem pristaviti, slavno predsedništvo naj bode uverjeno, da mi je tako resno do službe tajnika »Mat. sl.«, kakor je bilo nekdanj Kopitarju do službe skriptorja dvorne knjižnice, zato si bodem neskončno prizadeval, da bo moje tajnikovanje v prid zavodu in velikemu namenu, ki ga dopolnjuje slavna »Matica slovenska« v slovstvu slovenskega naroda.

Na Dunaji, 29. junija 1881.

Anton Trstenjak

III. Landstrasse, Gärtnerg. 29. Th. 11.

Trstenjakova vloga je bila prezentirana v Matici Slovenski dne 30. junija 1881 pod št. 440 in 16. julija 1881 rešena pod številko 475 takole: »Vaša prošnja vrača se Vam s tem, da je omenjeno službo podelil odbor Matice Slovenske drugemu prosilcu. Za odbor M. S. Dr. Jan. Bleiweis, predsednik.«

Pismo je zanimivo, ker vsebuje tudi podatke o Trstenjakovem sodelovanju pri Stritarjevem Zvonu, kjer je bil anonimni sodnik, tiskovni in jezikovni korektor in skoraj 3 leta upravnik. Dun. Zvon je naznanil Trstenjakovo »opravištevno« v 8. številki 15. aprila 1877, sodeloval je tedaj Trstenjak zaključno do predzadnjega letnika 1879. Pred njim ob začetku letnika je prenehal sodelovati z ilustracijami tudi Janez Šubica, ki je očital Stritarju, da ga za njegovo ilustratorsko delo, ki ga je prevzel za bratrom Jurijem, slabo plačuje. Za Janezovo naslovno risbo za letnika 1879 in 1880, ki je dala slikarju več kot tri dni dela, mu je plačal Stritar samo 5 goldinarjev (ZUZ 1928, 26).

Ko je odšel Trstenjak 1882. leta v Ljubljano, se je še naprej z nenavadno ljubeznivo pozornostjo zanimal za usodo obeh bratov Janeza in Jurija Šubica. V »Slovanu« (političen in leposloven list — urednik Ant. Trstenjak, lastnik in izdajatelj Ivan Hribar) je od prvega letnika 1884. dalje pa do junija 1887, ko je uredništvo odložil, neutrudno poročal o delu obeh bratov in skrbel za to, da sta bila čitateljem tudi dostojno predstavljena z odličnimi celostranskimi reprodukcijami njihovih del. Krajše notice je pisal sam, daljše sestavke je poveril Vatroslavu Holzu.

Trstenjakova naklonjenost je dala Janezu Šubicu povod, da mu je napisal tole zahvalno pismo:

Dragi prijatelj!

Kaiserslautern, 5. aprila 1886.

Dolgo časa sem že namenjen ti pisati ter izreči mojo serčno hvaležnost za prijateljstvo in ljubeznivost, z katero si me tolikokrat in tako živo omenjal v tvojem listu.

Zelo me tudi veseli, da si mi pričel pošiljati list (tu zraven pošljem 5 gl. naročnine) jaz sem že pretečeno leto imel voljo naročiti se nanj, ko sem bil prvi list na ogled prejel. Ali stara lenoba k pisanju me je zadržala odlašal sem tako dolgo da je bilo prepozno.

Od tukaj bi ti imel kaj pisati, ali ne vem kje in kaj pričeti. Kako mi gre v tem novem položaju, zvedel si vsaj poveršno od brata Jurija. Gmotno primirioma dobro izhajam, ljudem in kraju sem se privadil, dela imam mnogo, z učenci v šoli še dosti sreče in radi me imajo. — Nar bolj žalostno je da sem tako daleč od doma. V Beču, v Pragi, tam sem bil vendar vsaj nekoliko med domačini, tukaj sem pa čisto osamljen. Domače knjige, spomini in pa delo samo me tolaži. Zato sem pa tudi priden pri delu, kakor malo kedaj.

Jurij mi je pisal da je fotograf dodelal 6 fotografij po moji sliki, reci mojemu bratrancu Ivanu da ti eno izroči (kar mu bodem še tudi sam naznanil) ter ohrani jo v spomin name.

Kako se pa tebi godi? upam da prav dobro. Ker vem da imaš mnogo posla te skoraj nesmem nadlegovati, da mi kaj piši.

Vendar bi me zelo veselilo.

Če ne pridejo kake nepričakovane zapreke, pridem to poletje domov, ter se potem lahko več pomeniva. Z Bogom!

Serčni pozdrav od Tvojega

starega

Janeza Šubica.

Janez Šubic — Heraldika

Janez Šubic — Numismatika

Janezova zahvala Trstenjaku velja urednikovemu poročilu o nezgodi 12. 12. 1885, ko je požar v muzejski palači v Kaiserslauternu uničil mnogo Janezovih del (Slovan 15. 1. 1886, str. 30) in pa podobi Janeza Šubica »Mlada vrtnarica«, ki jo je Trstenjak objavil v Slovanu 1, 2. 1886 z obširnimi poročili »—z« (Holza). Pismo samo ima značilen elegičen ton, ki ga najdemo v vseh Janezovih pismih iz Kaiserslauterna. Pogrešal je kulturno okolje Prage in Dunaja, domotožje si je preganjal s knjigami, spomini in vztrajnim delom.

Trstenjak se je prijatelju še v istem letniku v številki, ki je izšla 1. 8. 1886 oddolžil z objavo celostranske reprodukcije podobe »Carniolije«, ki jo je slikar nov. 1885 poslal iz Kaiserslauterna v Ljubljano za ljubljanski muzej. Obenem pa je Trstenjak pričel Janeza v pismih, ki se menda niso ohranila, nadlegovati, da bi mu napravil začetnice za posamezne sestavke v »Slovanu«. V to dobo spada drugo Janezovo pismo Trstenjaku:

Ljubi prijatelj!

Kaiserslautern 5. dec. 1886

Tvoja tri pisma sem prejel. Žal mi je da ti nisem mogel poslati do 1. dec. in še danes ti pošljem samo 3 iniale.

Več nisem mogel narediti do danes.

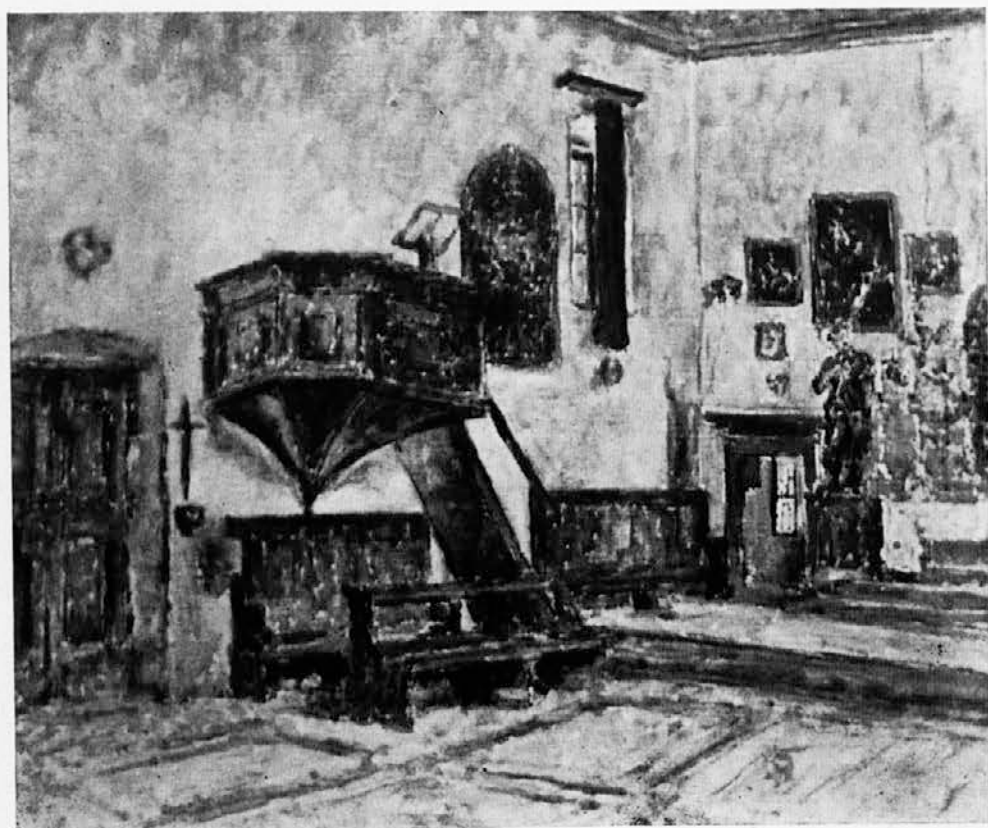
Čerko »Z« ti pošljem še ta teden, ako ne bode prepozno, znabiti pa pesem lahko odložiš za prihodnji list?

Zarad »chliche« še nisem mogel pozvedeti, dasiravno sem pisal na Dunaj in v Prago. Ko dobim odgovor, ti bodem kaj poročal.

Toliko v naglici. Pripravljen ti pomagati i zanaprej te preserčno pozdravljam.

Tvoj

Janez Šubic

Emanuel Vidović — Notranjost cerkve Sv. Petra v Trogiru

Iniciale, ki jih omenja Janez, so nedvomno »S«, »E« in »Ž«, katerih izvorniki so se ohranili v urednikovi zapuščini in ki jih je objavil pomanjšane v brezhibnih črtnih klišejih v IV. letniku »Slovana« dne 5. januarja 1887 na straneh 4, 7 in 8 za Trdinove »Hrvaške spomine«, Fr. Gestrinovo pesem »Ecce dolor« in spis Janka Podgorca »Iz naše vasi«.

Iniciale »Z« Janez ni utegnil pravočasno izdelati in se je zaradi tega uredniku oprostil. O tej začetnici pozneje.

Janez je izdelavo inicial očividno zavlačeval, vsaj tako moremo sklepati iz njegovega tretjega pisma Trstenjaku, imel pa je za to tehtne razloge, ker je bil v Kaiserslauternu res zelo zaposlen.

Ljubi prijatelj!

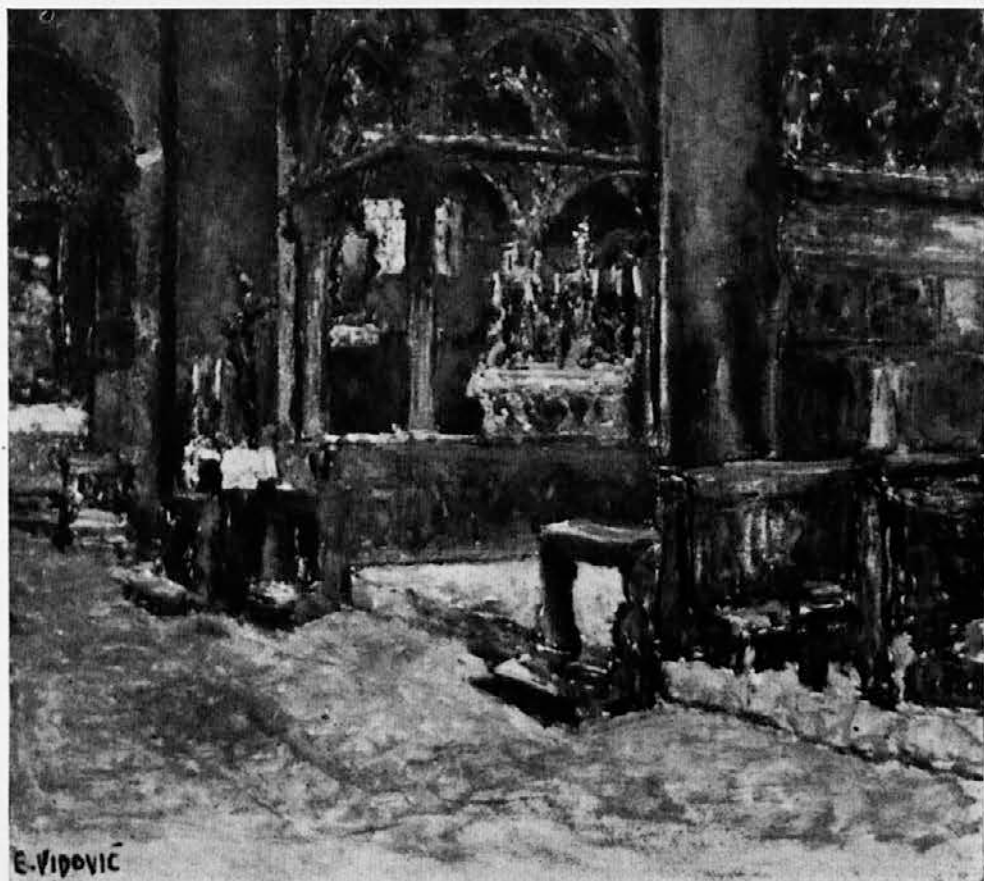
Kaiserslautern, 21. januarja 1887.

Bojim se, da si že strašno hud, ker ti tako dolgo nisem poslal obljubljenih inicial. Jaz imam silno opravka, to je edini vzrok. Danes ti zopet nekaj pošljem, ter upam v kratkem zopet več. Pervi list mi je zelo dopadel, drugega pa še nisem dobil, kar se mi čudno zdi.

Serčni pozdrav!

Tvoj

Janez Šubic

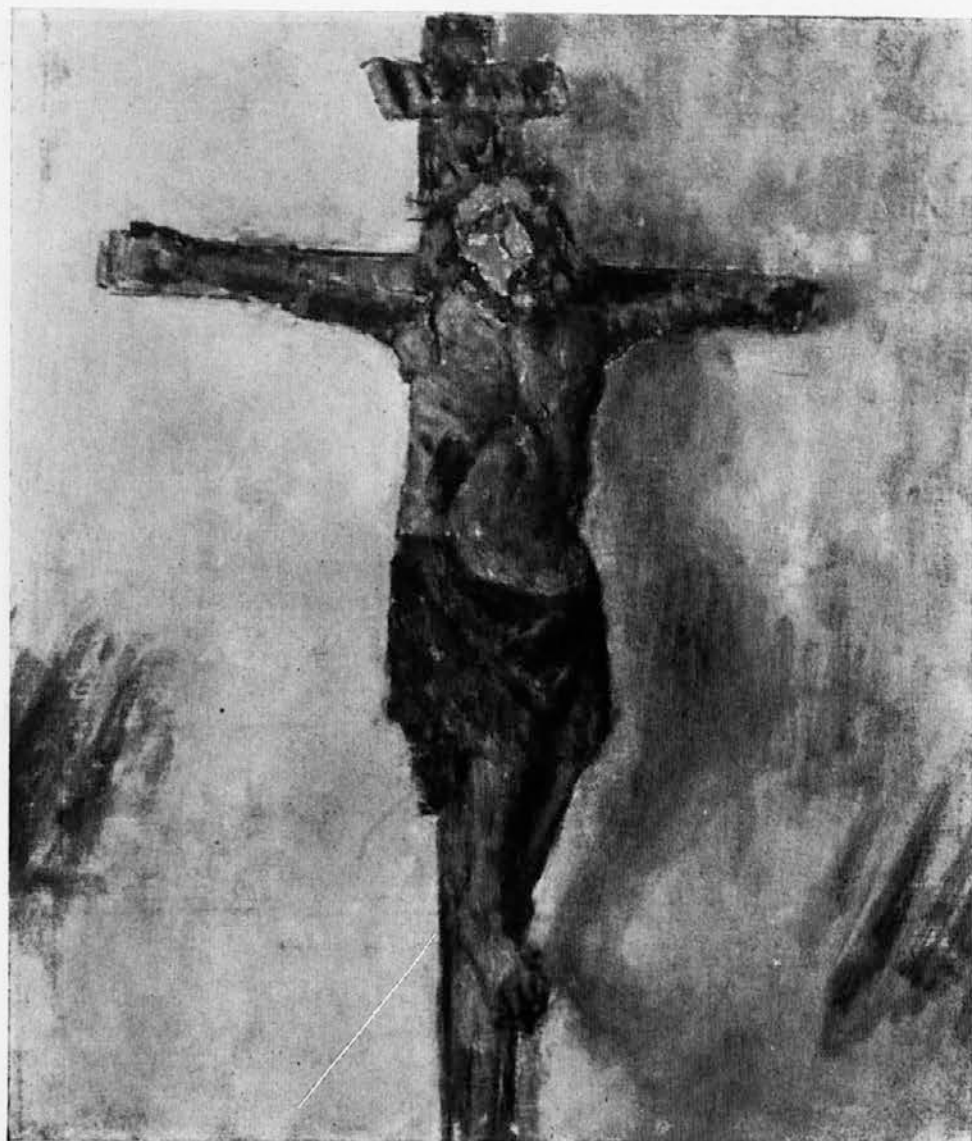

Emanuel Vidović — Notranjost splitske katedrale

Prva številka »Slovana« je že omenjena z dne 5. 1. 1887, ki je imela Janezove začetnice. Da 21. januarja še ni mogel dobiti v Kaiserslautern druge številke, je razumljivo, ker je izšla šele 20. januarja, a nestrpni Janez ni mogel pričakati poročil iz domovine, povrhu pa je pošta rabila vsaj tri dni v eno smer.

Katere iniale je Janez poslal Trstenjaku v tem pismu, ne vemo. V Trstenjakovi zapuščini jih je ohranjenih pet: »O«, »Z«, »T« in dva »P«, ki so vse perorisbe s tušem, po uredniku s svinčnikom označene, katerim razpravam naj bi služile in s črnilom predpisana urednikova veličina reprodukcije za klišarno (prim. podobe na str. 300, 302 in 303). »Z« ima pripombo »za lirično pesem«, to je ona, ki jo je Janez napovedal že v drugem pismu 5. 12. 1886 (gl. katalog Janez in Jurij Šubic, Lj. 1937, št. 170 — skica za inialo »Z«, last Narodne galerije v Lj.).

Iniale so ostale neobjavljene pač zaradi tega, ker jih Janez ni pravočasno odposlal uredniku, ta pa je moral gradivo drugače razporediti ali pa objaviti brez inial in čakati, da jih porabi ob drugi priliki. Medtem pa je Trstenjak z 12. štev. IV. letnika, ki je izšla 20. 6. 1887 uredništvo »Slovana« odložil, ohranil pa v svoji uredniški mapi kot dragocen spomin na prijatelja Janeza Šubica izvirne risbe inial

Emanuel Vidović — Razpelo iz cerkve Sv. Petra v Trogiru

in pisma. Novi urednik za umetnost bratov Šubicev ni kazal nobenega smisla vse do konca letnika, ko je »Slovan« prenehal izhajati, po napovedi izdajateljev zaradi prevelikih stroškov z izdajanjem, kar utegne biti pravilno, ker je bil »Slovan« za tedanje čase izvrstno urejevan in lepo opremljen, ni pa imel dovolj naročnikov.

Nadaljnje korespondence med Trstenjakom in Janezom Šubicem v zapuščini ni, ne polni dve leti za tem, ko je prenehal »Slovan«, pa je tudi nadarjeni mojster Janez Šubic umrl.

Emanuel Vidović — Marjanski fazani

Dušan Ludvik

Krik skozi noč

Po stokratno presanjanih poteh
med tabo in med hladom v moji sobi
potepajo se misli — brez uteh
vprijoče, hrepeneče po milobi,

po tvojih ustnih in dlaneh. Zaman!
O, da sem burja — bi ujel te bežno!
O, da sem grešnik — bi prišel skesan!
O, da sem tm — obrasel bi te nežno!

A ker sem potepuh sam v nemoči
za tabo se zaganjam in ponoči
si venčam sanje s tvojimi očmi.

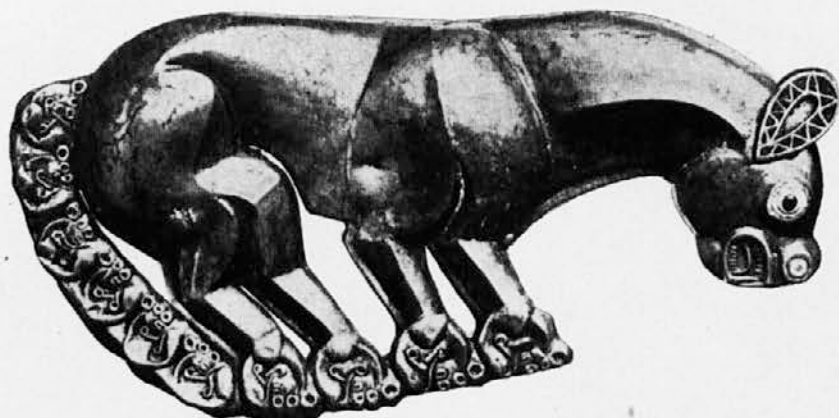
In ker sem potepuh samo, spozabim
se večkrat — poleg sebi sam se gabim
in pod očitki srce krvavi . . .

Miha Maleš – „V jetniku misel že ugaša,
v daljavi sova se oglašča . . .“
(Ilustracija iz bibliofilske izdaje K. H. Mácha „Maj“)

Bog množi otroke

(Iz stare zamorske poezije)

Mož ima ženo. Ta prinese na svet otroke. Bog ima polno otrok.

Mož reče: Žena ne maram te.

Žena se poda na pot, gre, gre, gre in gre, končno sreča veliko zver, katera jo je skrita pričakovala. Ko pride žena do nje, reče zver:

Jokaj, jokaj, udejandejá.
Jokaj udejandejá.
Daj mi pojesti otroka,
Daj pojesti, udejandejá,
Jokaj, udejandejá.

Žena ji da prvega otroka; zver ga pojé in gre po poti naprej, skriva se spet in čaka na njo. In ji reče:

Jokaj, jokaj, udejandejá.
Jokaj, udejandejá.
Daj mi pojesti otroka,
Daj pojesti, udejandejá,
Jokaj, udejandejá.

Žena ji da drugega otroka; zver ga pojé in spet beži naprej in se skriva ob cesti. In ji reče:

Jokaj, jokaj, udejandejá.
Jokaj, udejandejá.
Daj mi pojesti otroka,
Daj pojesti, udejandejá,
Jokaj, udejandejá.

Žena reče: „Vzemi si ga sama in pojéj ga.“

Zver ga vzame in ga pojé. Vsi otroci do zadnjega zginejo v njenem trebuhu. Zver beži spet naprej, skriva se in čaka na njo. In ji reče:

Kam greš žena?
Kam greš, udejandejá?
Jokaj, udejandejá.
Pridi k meni, da te pojem,
udejandejá.
Jokaj, udejandejá.

Zgrabi jo in jo pojé.
Ko je žena mrtva, gre sam bog po poti.

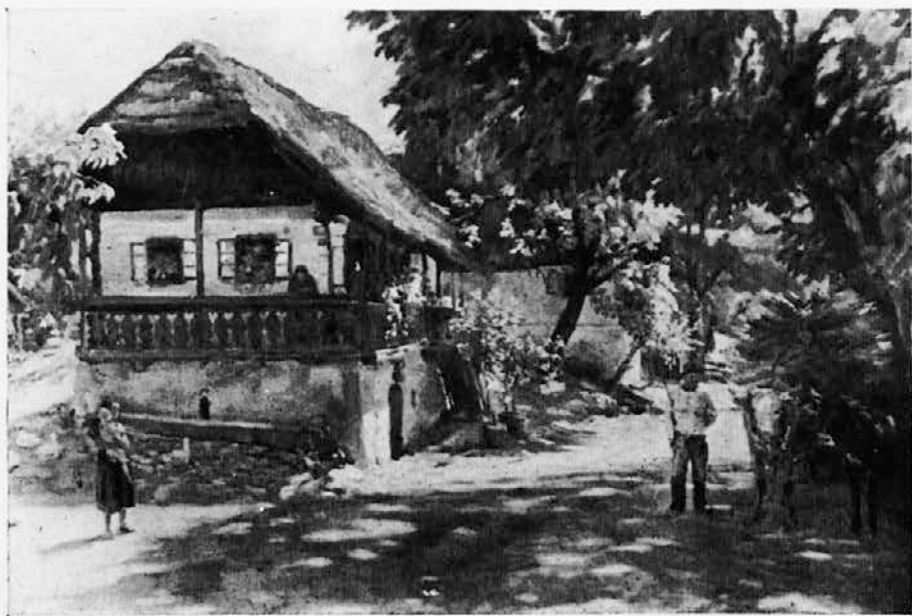
Zver se pred njim skriva in čaka nanj. In reče:

Kam greš, bogec?
Kam greš, udejandejá?
Jokaj, udejandejá.
Pridi sem, da te pojem, udejandejá.
Jokaj, udejandejá.

Zgrabi ga in ga pojé.
Bog ji raztrga trebuh. Zleze iz njega, spusti se v beg in tako priteče v vas.

Pove:
„Žena je mrtva, otroci tudi.
To je konec.“

(Afrika)

Saša Šantel — Belokranjski motiv

Avgusta Šantel — Ob Ljubljani

Maksim Gaspari — Marija z Jezusom

IZ UMETNIŠKEGA SVETA

Razstava moderne slovenske likovne umetnosti, štirinajstoričnega člana D. S. L. U., je bila od 25. maja do 22. junija t. l. v Jakopičevem paviljonu. Skupno je bilo razstavljenih 92 del sledečih umetnikov: Olaf Globočnik, France Gorše, Boris Kalin, Zdenko Kalin, G. A. Kos, Stane Kregar, Miha Maleš, Zoran Mušič, Nikolaj Omersa, Marij Pregelj, Karel Putrich, Evgen Sajovic, Maksim Sedej in Frančišek Smerdu. Izdan je bil lepo ilustriran katalog z biografskimi podatki.

Otvoritev razstave je bila posebno svečana, ker jo je po svojem zastopniku otvoril Ekscelenca Visoki Komisar g. Emilio Grazioli. Zastopal ga je prof. Umberto Urbani, odlični poznavalec naše kulture. Otvoritvi so dalje prisostvovali poveljnik Armije Ekscelenca general Mario Robotti, divizijski poveljnik general Orlando v spremstvu visokih italijanskih častnikov, tiskovni urad Visokega Komisarjata je za-

stopal Comm. Carlo Tigoli, Italijanski kulturni inštitut prof. dr. Evel Gasparini.

Slovensko javnost so zastopale številne osebnosti v posebno častnem številu s predsednikom Narodne galerije dr. Fr. Windischerjem, upravnikom Narodnega gledališča akademikom Otonom Župančičem in bivšim banom dr. M. Natlačenom na čelu. V velikem številu so bili na razstavi prisotni tudi stanovski tovariši razstavljalcev z akademikom Rihardom Jakopičem na čelu. Otvoritveni govor je imel predsednik D. S. L. U. prof. Saša Šantel.

Razstava je bila ves čas deležna velikega obiska tako italijanskih visokih osebnosti kot slovenskih kulturnih predstavnikov. Osebnostno so jo obiskali Ekscelenca Visoki Komisar Emilio Grazioli in minister za prosveto Ekscelenca G. Bottai s spremstvom, ki sta se živahno zanimala za vsa vprašanja, ki se tičejo slovenske likovne umetnosti.

Ivan Sajevec — Glavica

Razstavo so med drugim obiskali: Cavaliere di Gran Croce prof. dr. Marino Lazzari, generalni direktor lepih umetnosti pri Ministrstvu za narodno vzgojo v Rimu, prof. dr. Giulio Argano, centralni inšpektor za umetnost pri Min. za nar. vzgojo v Rimu, arhitekt prof. Conte Franco Fausto, podintendant v Trstu, Maestro prof. Commendatore Alessandro Bustini, vrhovni tehnični inšpektor za glasbo pri Min. za nar. vzgojo v Rimu, Commendatore Campoduni od generalne direkcije Ministrstva za narodno vzgojo v Rimu, prof. De Poli, generalni inšpektor za šolstvo pri Ministrstvu za narodno vzgojo v Rimu, inšpektor Nicolò Rota, podintendant v Trstu in drugi. Posebno častno je bil pri obisku razstave zastopan tudi ljubljanski častniški zbor.

Mimo domače kritike je posebej omeniti laskava poročila uglednih italijanskih umetnostnih kritikov, ki jih v prevodu objavljamo na drugem mestu.

Italijansko-slovenski literarni večer je bil dne 23. junija t. l. v ljubljanski operi, v navzočnosti najpomembnej-

ših visokih italijanskih kulturnih in političnih predstavnikov in številnega ljubljanskega občinstva. Slavnostni prolog je govoril iniciator te pomembne kulturne prireditve in eden najvnetejših raziskovalcev naše kulture prof. Umberto Urbani. Sledile so recitacije italijanske poezije v dovršenih prevodih Alojza Gradnika, zatem pa recitacije slovenskih pesnikov v prevodih Umberta Urbanija, Luigija Salvinija, Fani Šinkovec-Mayer in Marije Samer.

Odlična kulturna prireditev je po zaslugi izvajalcev izzvenela v pristržno duhovno sožitje obeh narodov, združenih v trdni volji do vzajemnega spoznavanja v skupni zgodovinski usodi.

Pregled reproduciranih del.

V zvezi s člankom dr. F. Kosa o Raffaelu Santiju objavljamo podoba italijanskega slikarja Rodolfa Morgarija (1827—1909) »Raffaellova smrt«. Morgari je bil nestor piemontskih slikarjev in izredno plodovit mojster, odličen freskant in izvrsten restavrador. Leta 1859. ga je kralj Vittorio Emanuele II. za zasluge, ki si jih je pridobil pri restavriranju kraljeve palače, imenoval za dvornega slikarja in restavradorja vseh kraljevih palač. Najbolj znana Morgarijeva dela so poleg Raffaellove smrti še Brutus, Paolo in Francesca, Ljubezen in trpljenje, Prva mati, Casamicciola in Tri sestre.

Češki slikar Vojtěch Hynais (1854—1925) je bil iskren prijatelj obeh bratov Janeza in Jurija Šubica. Z Janezom sta se 1881. leta sestala v Pragi, kamor je prišel Hynais iz Pariza, in sta oba sodelovala pri okrasu novega Narodnega divadla. Hynais je poleg Janeza leta 1888. upodobil tudi Jurija Šubica.

Španski slikar Francisco Goya (1746—1828) je bil eden največjih predstavnikov likovne umetnosti na prehodu iz 18. v 19. stoletje. Njegove »Desastres de la guerra« in »Capriccios«, iz katerih sta tudi naši reprodukciji, predstavljajo temeljne kamne sodobne grafike, za katere je bil Goya z Rembrandtom vred eden največjih vzornikov.

Dalmatinskega slikarja mojstra Emanuela Vidovića smo v naši reviji že večkrat predstavili. Reprodukcijske v današnji številki so iz zadnje razstave, ki je bila spomladi

v Splitu in ki je imela zelo velik umetniški uspeh. O umetniškem delu tega najpomembnejšega hrvaškega slikarja bomo ob priliki obširneje poročali.

Reprodukcije podob Saša Šantla, Avguste Šantel in Maksima Gasparija so iz zadnje ljubljanske razstave »Ladex«.

Starosta slovenskih kiparjev, prof. Alojzij Repič, je dne 18. maja t. l. umrl v 75. letu starosti. Rojen je bil v Vrhopolju v Vipavi in se je šolal najprej v domačih rezbarskih delavnicah, zatem na umetnostrokovni šoli pri prof. Veselu. Misu in Franketu, končno pa je absolviral dunajsko akademijo likovne umetnosti, kjer je v četrtem letniku v specialki prof. Kundmanna prejel za »Dva borca« posebno nagrado. Leta 1905. je postal profesor na tedanji umetno-obrtni šoli v Ljubljani in je vse do svoje upokojitve leta 1932. vodil kiparski oddelek sedanje Srednje tehnične šole, iz katerega so izšli mnogi pomembni slovenski likovni umetniki, med njimi kipar Lajze Dolinar, Kralj, oba Kalina, slikarji Fr. Sterle, R. Šubic, Košir, Maleš, Justin in drugi.

Alojzij Repič je izdelal poprsja mnogih slovenskih pesnikov in pisateljev, njegovo največje delo je bil nagrobnik goriškemu nadškofu in kardinalu Missiji na Sv. Gori pri Gorici, ki ga je uničila svetovna vojna.

† Alojzij Repič

Številni Repičevi liki so po raznih cerkvah, zlasti v Vipavski dolini.

Kot kipar je bil Repič veren posnemalec narave, tehniko je obvladal do popolnosti, manj viden je v njegovih delih umetniški navdih. Njegova neoporečna in velika zasluga pa je v pedagoškem delu, vzgoji mladega rodu slovenskih umetnikov, ki jim je bil strog, a pravičen učitelj in mentor ob razcvetu mladih. sil.

Vrezal Miha Maleš

Vrezal Miha Maleš

Ferdo Vesel osemdesetletnik

Najstarejši slovenskih živečih slikarjev, mojster Ferdo Vesel, je 18. maja t. l. tiho in neopaženo praznoval osemdesetletnico rojstva. Neutruden iskalec večnih lepote umetnosti živi v svojem Grumlovu pri Radohovi vasi, odmaknjen od vsakodnevnih dogodkov in ves predan neizčrpnim lepotam domače zemlje, ki ji je nenehoma veren in neutrudljiv tolmač. Govoriti o Veselovi umetnosti bi presevalo okvir naše kronistične beležke. Njeno mesto je že opredelila in pravično ocenila slovenska umetnostna zgodovina, ki je uvrstila mojstra Vesela med enega tistih vrhov slovenske umetnosti, ki ga brez sramu pokažemo tudi razvjenemu tujcu in najodličnejšemu poznavalcu svetovnih umetnostnih del.

Naj bi usoda naklonila nestorju slovenskih likovnih umetnikov še obilo plodonasnih in zdravih let!

Slovenski lik (France Kralj, Lojze Perko, Milena Dolgan, Vladimir Jaklič in Ivan Štrekelj) je priredil svojo IX. razstavo od 15. do 31. maja v palači Bate v Ljubljani. Skupno je bilo razstavljenih 65 del. Izdan je bil tudi katalog. Otvoritvi so prisostvovali Comm. dr. Eduarda Bisia kot zastopnik Visokega Komisarja in prof. Umberto Urbani za tiskovni urad Visokega Komisarjata.

Na občnem zboru D. S. L. U., ki je bil dne 15. jun. t. l. v Ljubljani, je bil ponovno izvoljen za predsednika Saša Santel, v odbor pa G. A. Kos, Iv. Vavpotič, Fr. Tratnik, St. Kregar, Mirko Šubic, Fr. Gorše, Iv. Kos, Drago Vidmar in Evgen Sajovic. Umetniški svet tvorijo G. A. Kos, Iv. Vavpotič, B. Kalin, St. Kregar in Mirko Šubic.

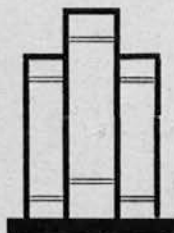
Miran Jarc: Lirika. Založila in tiskala Tiskarna Veit in drug v Domžalah. Ljubljana 1940. Str. 40.

Lična in prijetna zbirka z avtorjevo podobo, ki jo je v les vrezal slikar in grafik Božidar Jakac, prinaša dva dela Jarčeve čiste lirične poezije. V prvem delu je pesnik uprl pogled nazaj na svoje življenje in ustvarjanje ter zaključil: mladost je šla, z njimi pa tudi prividi brezčasnja in brezprostorja — zdaj ljubi zemljo, sonce in človeka. Posebno učinkovite so pesmi Pomlad, Žena in Idila. Tihožitja (Zamrznjeni ribnik, Zamaknjenje i. dr.) so odmevi pesnikovega srečanja s francosko moderno. V drugem delu so razen uvodne in predzadnje pesmi sami soneti. Z realizmom in moško zrelostjo je Jarc tod obdelal močne slovenske motive, ki so vznemirjali njegovo poetsko dušo: z vsemi tegobami, krivdami in lepotami nam je naslikal življenje malega naroda. Nekaj nadaljnjih pesmi se dotika pereče sodobnosti v splošnem, prelepa zadnja pa je posvečena pesnikovemu ustvarjalnemu delu. Pesmi so notranje skladno grajene in oblikovno dognane.

L. St.

JOŽE ŽABJEK

KNJIGOVEZNICA – LJUBLJANA, DALMATINOVA 10

Najmoderneje urejena delavnica za vsa knjigoveška dela. Hitra in točna postrežba pri nizkih cenah. Izdelovanje posebnih akcidenčnih vezav po individualnih osnutkih. Trgovske knjige po naročilu, lastni črtni stroj za vse vrste rastriranih tiskovin

IZVIRNE PLATNICE ZA »UMETNOST« LIR 10.—
ZA VSAK LETNIK Z VEZAVO VRED

TELEFON
ŠTEV. 24-87

NARODNA TISKARNA

V LJUBLJANI, KNAFLJEVA 5

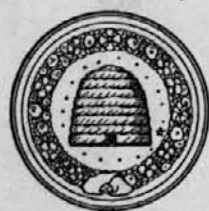

IZVRŠUJE RAZLIČNE MO-
DERNE TISKOVINE OKUS-
NO, SOLIDNO IN POCENI

TELEFON ŠT. 31-22 – 31-26
POŠTNI ČEKOVNI RAČUN
V LJUBLJANI ŠTEV. 10.534

MESTNA HRANILNICA LJUBLJANSKA

je največji slovenski pupilarnovarni
denarni zavod. Domači hranilniki,
sodno-depozitni oddelek, posojila
na hipoteke, menice, lombard.

ZA VSE HRANILNE VLOGE JAMČI
MESTNA OBČINA LJUBLJANSKA